

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: Pedagogiky a psychologie

Studijní program: sociální pedagog

Kdo žádá o azyl v České republice

Who demands for asylum in Czech Republic

Autor:

Petr Braun

Podpis:

Petr Braun

Adresa:

U Mlékárny 459

460 01, LIBEREC 11

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146059866

Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková

Počet

stran	tabulek	grafů	příloh
54	6	2	0

V Liberci dne: 7. 4. 2003

TU v Liberci, FAKULTA PEDAGOGICKÁ

461 17 LIBEREC 1, Hálkova 6   Tel.: 048/535 2515   Fax: 048/535 2332

Katedra: pedagogiky a psychologie - oddělení sociálních studií

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát)   Petr Braun

adresa: U Mlékárny 459, Liberec 11

obor (kombinace):   Sociální péče (Sociální pedagog)

Název BP: Kdo žádá o azyl v České republice.

Název BP v angličtině: Who demands for asylum in Czech Republic.

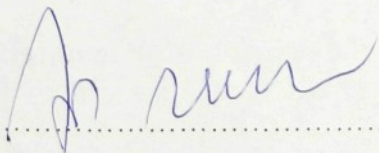
Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková

Konzultant: .....

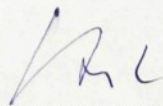
Termín odevzdání: 30. 4. 2003

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručně, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne .....

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát):   Petr Braun

Datum: 21. 1. 2003

Podpis: Petr Braun

KSS/SPED

54 a.

Cíl:

Cílem mé práce je poukázat na možnosti zneužívání azylové politiky České republiky žadateli o azyl samými.

Hypotézy:

- 1) Domnívám se, že možnost požádat o azyl v České republice, není využívána pouze cizinci, kteří jsou ve své mateřské zemi pronásledováni z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické přesvědčení.
- 2) Předpokládám, že Česká republika není vždy cílovou zemí pobytu osob žádajících v ní o azyl.

Metody:

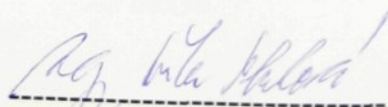
Obsahová analýza dokumentace vedené orgány státní správy České republiky k osobám žádajícím o azyl v České republice.

Literatura:

Zákon č. 325/1999 Sb. o azylu a o změně zákona č. 283/1991 o Policii České republiky ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.

Dokumentace vedená orgány státní správy České republiky k žadatelům o azyl v České republice.

Mgr. Květuše Sluková
vedoucí práce

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a že v seznamu jsem uvedl veškerou použitou literaturu.

V Liberci dne: 7. 4. 2003

Petr Braun

Petr Braun

Prohlášení k využívání výsledků bakalářské práce:

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 o právu autorském zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **souhlasím** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení, kopírování, apod.).

Jsem si vědom toho, že: užití své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše). Bakalářská práce je majetkem školy, s bakalářskou prací nelze bez svolení školy disponovat.

Beru na vědomí, že po pěti letech si mohu bakalářskou práci vyžádat v Univerzitní knihovně Technické univerzity v Liberci, kde bude uložena.

Autor:

Petr Braun

Adresa:

U Mlékárny 459

460 01, LIBEREC 11

Podpis:

Petr Braun

Datum:

7. 4. 2003

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl poděkovat Mgr. Květuši Slukové, za vedení mé bakalářské práce, za pomoc a rady při řešení úkolů. Také bych chtěl poděkovat své rodině, kolegům a přátelům za podporu během studia.

Kdo žádá o azyl v České republice

BRAUN Petr

BP-2003

Vedoucí BP: Mgr. Květuše Sluková

ANOTACE

V této práci bychom se chtěli věnovat otázce lidí hledajících v České republice bezpečí, tj. uprchlíků a azylantů a azylového řízení. Snažíme se poukázat na problémy, které jsou s azylovým řízením spojeny.

V teoretické části bakalářské práce se zabýváme historií uprchlictví, právní úpravou uprchlictví, poukazujeme na možnosti zneužívání azylové politiky.

V praktické části se věnujeme analýze statistik, vztahujících se k azylovému řízení v České republice.

SUMMARY

In this thesis we would like to concentrate on question of people seeking refuge in the Czech Republic, i.e. refugees, runners and people seeking asylum and the process of granting asylum. We are trying to show the problems related to this subject.

The theoretical part of this thesis deals with history of refugee and its legal modifications. We also show the possibilities of this policy abuse.

The practical part deals with analysis of statistics connected with procedures of asylum process management in the Czech Republic.

ANNOTATION

In dieser Arbeit widmen wir uns der Frage der Menschen, die in der Tschechischen Republik die Sicherheit suchen, wie Flüchtlingen und Asylanten und Asylverfahren. Wir bemühen uns auch auf die Probleme, die mit dem Asylverfahren bestehen hinzuweisen.

In dem theoretischen Teil der Arbeit beschäftigen wir uns mit der Geschichte der Flüchtlingsversuche, rechtlichen Regelung der Flüchtlinge und weisen an die Möglichkeiten des Missbrauchs der Asylpolitik hin.

In dem praktischen Teil widmen wir uns der Statistikanalyse die an das Asylverfahren in der Tschechischen Republik bezüglich sind.

OBSAH

1	ÚVOD	7
2	HISTORIE UPRCHLICTVÍ	8
2.1	UPRCHLICTVÍ VE SVĚTĚ.....	8
2.2	ČECHY AZYLOVÉ A EXILOVÉ.....	11
3	PRÁVNÍ ÚPRAVA UPRCHLICTVÍ	14
3.1	ŽENEVSKÁ ÚMLUVA - ÚMLUVA O PRÁVNÍM POSTAVENÍ UPRCHLÍKŮ ZE DNE 28. 7. 1951 ...	14
3.2	ZÁKON O AZYLU Č. 325/1999 SB., AZYLOVÉ ŘÍZENÍ.....	21
3.3	NOVELA ZÁKONA Č. 325/1999 SB. O AZYLU.....	24
4	ZNEUŽÍVÁNÍ AZYLOVÉHO ŘÍZENÍ	25
5	JAKÉ ZMĚNY PŘINESLA NOVELA AZYLOVÉHO ZÁKONA (Č. 2/2002)?	30
6	POSTŘEHY ODJINUD	33
7	PRAKTICKÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	39
7.1	Rok 1998	39
7.2	Rok 1999	42
7.3	Rok 2000	46
7.4	Rok 2001	47
7.5	Rok 2002	50
8	VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ	51
9	ZÁVĚR	53
10	SEZNAM INFORMAČNÍCH PRAMENŮ	54

1 Úvod

V době, kdy rok od roku počet azylantů na území České republiky dramaticky přibývá a Česká republika se stává pro azylanty zemí zaslíbenou, je zmapování této problematiky, poukázání na problémy azylové politiky a možnosti jejich řešení navýsost důležitá. Z velmi široké oblasti azylové a uprchlické problematiky, bychom se v bakalářské práci zaměřili především na možnosti zneužívání azylové pomoci České republiky žadateli o azyl samými.

Autor práce využije poznatků vlastní praxe, neboť je zaměstnán jako inspektor cizinecké policie v Liberci. V minulých letech pracoval jako inspektor cizinecké policie na mezinárodním letišti Praha-Ruzyně.

V praktické části bakalářské práce budeme sledovat vývoj počtu žadatelů o azyl v letech 1998-2002. Pro lepší přehlednost jsou některé údaje doplněny tabulkami a grafy.

2 Historie uprchlictví

2.1 Uprchlictví ve světě

Stěhování jednotlivců, skupin a národů je dějinným fenoménem, který odděluje epochy. Starý antický svět a křesťanskou Evropu odděluje stěhování národů, hranici mezi středověkem a novověkem je objev nového světa, technický rozvoj moderní doby jde ruku v ruce s prudce stoupající mobilitou populace. Evropská populační exploze 19. století vyústila do silných vystěhovaleckých vln. Jen málo civilizací postrádá zkušenost exodu.

První výraznou uprchlickou vlnu v Evropě 20. století způsobily balkánské války. Na ně navázala vlna uprchlíků z východní Evropy, přechajících před bolševickou revolucí a jejím terorem: na konci občanské války se počet uprchlíků ze sovětského území pohyboval kolem jednoho milionu osob.

V prameni (2/5) Freiová uvádí, že problém uprchlíků dostal nový rozměr na konci první světové války. Tato válka měla za následek rozpad velkých říší a pronásledování etnických menšin. Miliony Evropanů proto hledaly v jiných zemích azyl. Kvůli druhé světové válce, která byla mnohem ničivější než ta první, utekly ze svých domovů další miliony lidí. Od roku 1945 jsou války spíše lokální záležitostí, avšak pro civilní obyvatelstvo, které se ocitlo uprostřed bojů, jsou stejně traumatizující.

Liga národů, vzniklá roku 1919, se uprchlickým problémem začala zabývat v roce 1921, kdy se rozhodla jmenovat Vysokého komisaře pro uprchlíky. Byl jím jmenován Dr. Fridtjof Nansen, norský delegát, který z pověření Ligy řídil repatriaci válečných zajatců. Nansen mj. prosadil zvláštní uprchlický dokument, který uznalo 52 zemí, a který vstoupil do historie jako „Nansenův pas“. V roce 1922 za řecko-turecké války organizoval Nansen péči o jeden a půl milionu etnických Řeků a půl milionu etnických Turků, kteří se stěhovali do své původní domoviny. Řídil také humanitární operaci ve prospěch čtyřiceti tisíc Arménů usazených v Sýrii a další podobné akce. V zimě 1921-22 organizoval na žádost Červeného kříže pomoc hladovějícímu Rusku, kterou však sovětská vláda zastavila.

Nansen sám byl biolog, průzkumník a organizátor výpravy k severnímu pólu. Na lodi Fram, kterou sám zkonstruoval, se plavil okolo Grónska a prozkoumával Arktidu.

Otřesen hrůzami 1. světové války, věnoval se veřejné práci a jako obratný a odvážný diplomat se orientoval na urovnávání konfliktů a humanitární asistenci. Když se roku 1929 začal prosazovat názor, že mezinárodní pomoc uprchlíkům by měla být ukončena, pohrozil Nansen odstoupením z místa Vysokého komisaře a uvolil se zůstat jen za podmínky, že pomoc bude v potřebném rozsahu rozšířena. V roce 1922 obdržel Nobelovu cenu za mír.

V roce 1931 byla vytvořena samostatná Mezinárodní Nansenova kancelář pro uprchlíky. Když od roku 1933 začala stoupat vlna "neárijců" z Německa, Německo se jako člen Ligy národů ohradilo proti tomu, aby Nansenova kancelář pojala tyto uprchlíky do své agendy: Němci to označili za vměšování do vnitřních záležitostí. Proto byla Nansenova kancelář formálně oddělena od Ligy národů a přemístěna do Londýna. Vysokým komisařem pro uprchlíky z Německa byl v téže roce (1933) jmenován James McDonald z USA. Ženevská konvence z roku 1933 dala osobám pod jeho mandátem postavení jakýchsi privilegovaných cizinců. V roce 1936 byl Vysokým komisařem pro uprchlíky z Německa (a od roku 1938 i z Rakouska) jmenován Sir Neil Malcolm. V roce 1938 bylo uprchlíků pod jeho mandátem 600 000 a problém nebyl stále vyřešen.

V létě 1938 se z iniciativy prezidenta Roosevelta sešla v Evianu konference 32 vlád, které se rozhodly založit organizaci, jež by asistovala řízené migraci osob, které chtějí opustit teritoria okupovaná Německem. Tak byla založena Mezivládní komise pro uprchlíky (IGCR). Exodus židovského obyvatelstva ohroženého nacismem touto dobou narůstal: jen z území Protektorátu odešlo od září 1938 do září 1939 35 tisíc osob. Zatížení tranzitních zemí (k nimž patřilo i Československo, resp. Protektorát Čechy a Morava) se řešilo přesídlováním - kontingenty uprchlíků přejímala západní a severní Evropa, zejména však mimoevropské státy. Sovětský svaz pomoc odmítl.

Už od roku 1941 uvažovali spojenci o tom, že bude třeba poskytnout pomoc válečným obětem na okupovaných územích i obnově jejich zemí. V listopadu 1943 podepsalo ve Washingtonu 44 vlád smlouvu zakládající organizaci pro tyto úkoly: Administraci Spojených národů pro pomoc a obnovu - UNRRA. Zatímco IGCR hledala pro uprchlíky možnosti vystěhování, UNRRA organizovala jejich dobrovolnou repatriaci. Těsně po válce asistovala UNRRA vojenským úřadům pro repatriaci šesti milionů osob. V roce 1946 byly IGCR a UNRRA sloučeny do Mezinárodní uprchlické organizace (IRO).

Její úkolem bylo co nejrychleji vyřešit problém válečných uprchlíků. Její mandát trval až do března 1952 a za tuto dobu asistovala 1 600 000 osobám.

V roce 1950 OSN ustavuje stálý orgán pro uprchlické otázky - Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. O rok později je v Bruselu založen Mezivládní výbor pro evropskou migraci, pověřený poskytováním technických služeb k zabezpečení poválečné migrace. V osmdesátých letech je Mezivládní výbor pro evropskou migraci přetvořen v Mezinárodní organizaci pro migraci. Vedle těchto organizací, které jsou především partnery vlád, působí v oblasti uprchlictví a migrace mezinárodní nevládní instituce, především Červený kříž a církevní organizace.

V roce 1951 přijalo Valné shromáždění OSN Úmluvu o postavení uprchlíků, která reviduje a sjednocuje předchozí mezinárodní dohody o postavení uprchlíků a stanoví minimální standard zacházení s uprchlíky.

2.2 Čechy azylové a exilové

Československo, zejména jeho česká část, má svou vlastní historii exodů. Byla tu hospodářská emigrace, způsobená nezaměstnaností: Dle Freiové (2/29) vydala ČSR od počátku dvacátých let až do roku 1930, 258 tisíc vystěhovaleckých pasů (většinu na Slovensku), ve třicátých letech tento počet podstatně klesá.

Na druhou stranu zažilo předválečné Československo i dvě uprchlické vlny, z velké části tranzitující. Vlnu běženců ze vznikajícího SSSR a vlnu uprchlíků z nacistického Německa po roce 1933.

Už na samém počátku existence republiky se uvádí osm tisíc uprchlíků z Ruska. První vlna uprchlíků ze vznikajícího SSSR, tentokrát ze Sibíře a Dálného východu, přichází roku 1920 současně s repatriačními transporty. V tomto roce přichází také řada prchajících politiků. Když byla v roce 1921 poražena Bílá armáda v jižním Rusku, nastal masový exodus. Otázka přijetí uprchlíků je předmětem interpelací a diskuzí v tehdejším Národním shromáždění. Výsledkem těchto jednání je usnesení vlády z 28. 7. 1921 o „pomocné akci ruským studentům“. Byl vytvořen také „meziministerský výbor pro pomoc Rusku“. Zastupitelský úřad ČSR v Cařihradě, vypravuje do Československa tisíc studentů a čtyři tisíce zemědělců (převážně kozáků). Do konce roku přijíždí dalších jeden a půl tisíce studentů a dva tisíce zemědělců. Koncepce vládní pomoci je zaměřena především na ženy, děti, invalidy, zemědělce a vědce.

V letech 1922-23 přijíždí dalších několik set uprchlíků z Cařihradu a z Dálného východu. Vedle organizovaných transportů přicházejí i jednotlivci a skupiny lidí, prchajících balkánskou stezkou z Cařihradu přes Sofii a Záhřeb. Celkový počet uprchlíků ze SSSR se odhaduje na 20-30 tisíc.

Dle Freiové (2/30) je přístup tehdejších československých úřadů k běžencům velkorysejší než v jiných zemích. Uprchlíci dostávali prozatímní československé pasy, později tzv. Nansenovy pasy. Postavení uprchlíka podepřené Nansenovým pasem, bylo v Československu výhodnější než v jiných zemích.

Ústřední institucí pečující o uprchlíky ze SSSR byla Ruská pomocná akce. Původně se vedle péče o uprchlíky starala o pomoc hladovějícímu Rusku, ale tato mezinárodní akce byla v roce 1922 sovětskou vládou zastavena. Ruská pomocná akce se zaměřovala na zřizování škol (díky ní vznikla Ruská právnická fakulta, Ukrajinská

svobodná univerzita, Ruský pedagogický ústav a další). Náklady vynaložené na Ruskou pomocnou akci přesáhly půl miliardy korun.

„Běženecká“ populace přinášela Československu určité politické problémy, neboť s klesající nadějí na záchranu Ruska a Ukrajiny se vyhrocovaly spory mezi skupinami, které hledaly smír se sovětským režimem, a skupinami, které odmítaly kompromis (většinou Ukrajinci). Přesto se obecně konstatuje, že emigrace ze vznikajícího SSSR získala v Československu podporu zcela ojedinělého rozsahu. Navíc podpora československé vlády nebyla příliš úzce spjata s politickou situací.

Nutno také konstatovat, že kulturní přínos této uprchlické vlny nebyl právě malý. Mezi příchozími nacházíme byzantologa Kondakova, lingvistu Jakobsona a Kopeckého, literární vědce Franceva a Melnikovou, historiky Florovského, Vernadského a Savického, desítky jmen přírodovědců, ekonomů i techniků, literátů a divadelníků. Díky uprchlické vlně vznikla mj. Slovanská knihovna a později Slovanský ústav, několik archivů, ruské a ukrajinské muzeum atd. Bohužel značná část vzniklého kulturního bohatství zmizela po válce v SSSR, stejně jako stovky běženců, kteří byli odvečeni do gulagu.

Po roce 1933 začíná exodus z nacistického Německa a Československo se stává významným střediskem tranzitu uprchlíků. Na rozdíl od jiných zemí přijímalo Československo držitele platných německých pasů bez víza. Pražské policejní komisařství projevovalo značnou toleranci i vůči uprchlíkům, kteří neregulérně překročili šumavskou nebo krkonošskou hranici, pokud byli přijati do registrace některé uprchlické komise.

V takovém případě získali povolení k pobytu a „bezdomovecký“ pas. Žadatelé, kteří prošli prověřením, byli uznáni jako právoplatní uprchlíci.

V Praze tehdy pomáhaly mezinárodní organizace (Liga pro lidská práva atd.) a byl založen Demokratický výbor na ochranu uprchlíkům. Tyto organizace pomáhaly uprchlíkům najít ubytování, zajišťovaly jim lékařskou péči a další nezbytnosti. Především jim pomáhaly v přesídlení do dalších zemí.

Tehdejší československá vláda prosazovala velmi vstřícný přístup vůči prchajícím osobám z Německa. Naproti tomu ústavně-právní výbor tehdejšího parlamentu se domáhal přísnějších regulací.

Po anšlusu Rakouska se veškeré snahy zaměřily na přesídlení uprchlíků do dalších zemí. Situace byla o to těžší, že cesta po železnici přes Rakousko už nebyla možná a bylo třeba vypravovat uprchlíky letadly.

Mnichovská dohoda vyhnala ze Sudet 70 tisíc Čechů, 11 tisíc Němců a 17 tisíc Židů. Stupňoval se chaos a tlak na odchod. V této chvíli Vysoký komisař pro uprchlíky z Německa deleguje do Prahy francouzského komunistu Rudolfa Katze. Spolupráce s ním je však pro ostatní organizátory nesnadná. A navíc sovětské Rusko odmítá přijímat kontingenty uprchlíků, a to i členů KSČ. Postupně však několik funkcionářů bylo přijato. Přitom mezi uprchlíky, které bylo třeba urychleně vypravit z Československa pryč, bylo 1 180 komunistů.

Od září 1938 do září 1939 opustilo tehdejší Protektorát 35 tisíc Židů, od začátku protektorátu do zákazu vystěhovalectví v roce 1943 - 27 tisíc Židů. Dalších několik tisíc však uprchlo ilegálně.

Pohyby obyvatelstva za války není možné přesněji odhadovat. Souborný odhad 500 tisíc odvečených osob zahrnuje jak deportace do koncentračních táborů, tak pracovní nasazení.

Při poválečném odchodu Židů do Palestiny zaujalo Československo, resp. ministr zahraničí Masaryk, vůči jejich tranzitu velkorysejší postoj než řada jiných států.

Prvním poválečným exodem je odsun Němců, kde se počet blíží třem milionům osob. Po roce 1948 následuje první vlna poválečné emigrace. Postupné otevírání hranic v šedesátých letech přináší další vlnu emigrace, vrcholící srpnem 1968 (80-100 tisíc osob). Za období mezi lety 1970 a 1980 se počet ilegálních emigrantů odhaduje na více než 50 tisíc osob.

Čísla samozřejmě nemohou být zcela konzistentní, ale mimo pochybnost jsou tragické dopady těchto vln (u nichž druhá byla především odlivem mozků) na duchovní život československé společnosti. Tento odliv pokračuje každoročními tisícovými počty až do roku 1989.

Rokem 1990 se Československo znovu stává azylovou, resp. tranzitní zemí, tentokrát ve složitých podmínkách migračního tlaku z třetího světa. Je to veřejností nepřilíh vitaný dopad našeho sblížení s ostatní Evropou. Dodržování evropských standardů a komunikace s celoevropskými pokusy o řešení jsou patrně jedinou cestou k jeho zvládnutí.

3 Právní úprava uprchlictví

3.1 Ženevská úmluva - Úmluva o právním postavení uprchlíků ze dne 28. 7. 1951

Po 2. světové válce vyvstala nutnost mezinárodního dokumentu, který by - na rozdíl od dohod přijímaných ad hoc v souvislosti se specifickou situací uprchlíků - podal obecnou definici toho, kdo má být považován za uprchlíka. Tímto dokumentem je Úmluva o postavení uprchlíků z 28. 7. 1951, tzv. Ženevská úmluva.

Článek 1 Úmluvy má tři klauzule: zahrnující, pozastavující a klauzuli vylučující.

Zahrnující klauzule definuje kritéria, na jejichž základě lze osobu pokládat za uprchlíka. Podle ní je za uprchlíka považován člověk, který

- se nachází mimo svou vlast a
- má oprávněný strach z pronásledování z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodu příslušnosti k určité společenské vrstvě nebo pro své politické názory
- a z tohoto důvodu nemůže nebo odmítá přijmout ochranu své vlasti.

Pozastavující klauzule stanoví, že postavení uprchlíka pozbývá ten,

- kdo znovu přijal ochranu země své státní příslušnosti, eventuálně pokud této příslušnosti pozbyl - jí znovu dobrovolně nabyt,
- kdo nabyt novou státní příslušnost a požívá ochrany země této nové příslušnosti,
- kdo se znovu usadil v zemi, kterou opustil nebo do níž se nevrátil pro strach z pronásledování,
- případně nemůže dále odmítat ochranu země své státní příslušnosti, protože okolnosti, pro něž byl uznán uprchlíkem, přestaly existovat.

Vylučovací klauzule stanoví, že se ustanovení Úmluvy nevztahují na člověka, u něhož jsou vážné důvody se domnívat, že

- se dopustil zločinu proti míru, válečného zločinu nebo zločinu proti lidskosti,
- se dopustil vážného nepolitického zločinu mimo zemi svého azylu dříve, než mu bylo povoleno usadit se tam jako uprchlík,
- je vinen činy, které jsou v rozporu se zásadami a cíly OSN.

Dále se Úmluva nevztahuje na osoby, které požívají ochrany jiných orgánů OSN než Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky a na ty osoby, jimž úřady země, kde se usadily, udělily občanství.

Dále úmluva stanoví povinnosti smluvních států vůči uprchlíkům i povinnosti uprchlíků vůči státům, v nichž se nacházejí (podle článku 2 jsou povinni se řídit právním řádem hostitelské země).

Článek 33 Úmluvy formuluje tzv. *non-refoulement princip*, který chrání uprchlíka před vydáním do země, kde by byly jeho život nebo svoboda ohroženy. Tento princip lze porušit pouze v případě, že je uprchlík vážným nebezpečím pro hostitelskou zemi nebo byl právoplatně odsouzen za zvláště těžký trestný čin.

Úmluva byla přijata 28. 7. 1951. Tehdy se předpokládalo, že poválečná uprchlická vlna, posílená sovětským zábořem střední a východní Evropy, odpadne během několika málo let. Vývoj však šel zcela jiným směrem a nové a nové uprchlické vlny zpochybňovali ustanovení čl. 1 písm. a odst. 2, podle něhož příčinou útěku uprchlíka jsou události nastalé před 1. lednem 1951. Proto byla v roce 1967 (31. 1.) Úmluva doplněna tzv. Newyorským protokolem, který toto časové ohraničení ruší.

Československo přistoupilo k úmluvě o postavení uprchlíků z roku 1951 jakož i protokolu týkajícímu se postavení uprchlíků z roku 1967. Vnitrostátní ratifikace byla učiněna formou schválení Federálním shromážděním dne 10. 7. 1991. Mezinárodní ratifikaci obou právních dokumentů provedl tehdejší prezident Václav Havel dne 7. 10. 1991. Protokol vstoupil v platnost pro území ČSFR dne 26. 11. 1991. Ženevská úmluva dne 24. 2. 1952. Podle zákona O sbírce zákonů (131/1989 Sb.) měla být Úmluva formálně vyhlášena publikováním ve Sbírce. Až do konce trvání ČSFR se tak nestalo. Podle ústavního zákona o opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR přejímá Česká republika veškeré mezinárodní záruky bývalé ČSFR. Tím se vytvořily předpoklady pro právní sukcesí obou mezinárodních úmluv. Sukcese byla zaregistrována Úřadem Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky 11.5. 1993. Ve Sbírce zákonů ČR byla Ženevská úmluva publikována 6. 8. 1993.

Úmluva obsahuje především hmotně právní (nikoliv procesně právní) ustanovení. Formu azylových procedur nestanoví. Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky v prováděcím výkladu vyjadřuje přání, aby úředníci, na něž se žadatel o postavení uprchlíka obrací, postupovali podle přesných instrukcí opřených o mezinárodní normy.

Příslušný orgán musí respektovat princip nevydání žadatele a jeho žádost předat vyšším orgánům. Žadatel má být seznámen s procedurálními otázkami týkajícími se jeho žádosti. Smluvní stát musí mít vybudovanou jasně definovanou centrální instituci, která posuzuje žádosti o postavení uprchlíka. Odmítnutý žadatel musí mít možnost odvolání a má být po dobu odvolacího řízení ponechán v hostitelské zemi.

Principy Ženevské úmluvy vyjadřují společný morální standard, který musí smluvní stát splnit v zacházení s cizinci, kteří jsou v nebezpečí. Správní i soudní procedury smluvních států, států Evropského společenství i Schengenské skupiny, se řídí vnitrostátními normami. Z tohoto důvodu se někteří odborníci dožadují i formálního vyjádření společně přijatých principů. Poukazují na rozdíly mezi smluvními, resp. členskými státy v možnostech odvolání a v ochranných mechanismech zakotvených v rozhodovací proceduře. Poukazují na to, že tyto rozdíly znemožňují definovat účinný soubor závažných práv a povinností zejména v oblasti imigrační kontroly a požadují přijetí minimálního standardu spravedlivých procedur.

Pokud jde o právní zakotvení uprchlictví a jeho odlišení od běžné cizinecké agendy, vidíme u evropských států zhruba dvojí řešení:

- a) vnitrostátní normou je pouze cizinecký zákon a ve věcech uprchlických je přímou normou Ženevská úmluva (Dánsko, Švédsko, Norsko, Finsko, Holandsko, Itálie, Francie, Polsko)
- b) existuje zvláštní uprchlický zákon (Německo, Rakousko, Švýcarsko, Maďarsko).

Bývalé Československo zvolilo druhé řešení.

Konkrétní uplatnění obecných zásad Ženevské úmluvy lze demonstrovat na změnách azylových norem v Německu a Rakousku, zemích, které mají s uprchlictvím a migrací masivní zkušenosti.

Změna právní úpravy v Německu si vyžádala právní zásah do ústavy. Nynější znění příslušného článku (16a) opět výslovně formuluje právo pronásledovaných na azyl, ale nepřiznává je příchozím z bezpečných zemí. Rozlišuje přitom bezpečnou zemi původu (odst. 3). Za bezpečné země jsou přímo prohlášeny země Evropského společenství. Další bezpečné azylové země a bezpečné země původu musí určit zvláštní zákon, který podléhá schválení Spolkové rady. Konkrétní aplikaci zásad ústavy stanoví zákon

o azylovém řízení, který svěřuje provádění azylových procedur Spolkovému úřadu pro uznávání uprchlíků (dle Freiové, 2).

Zákon na jednu stranu zakotvuje restriktivní opatření proti zneužívání instituce azylu (opakované žádosti apod.), zavádí pojem *zjevně neodůvodněné žádosti* (bezpečné země).

Na druhou stranu zakotvuje situace, kdy přístup k žadateli musí být vstřícný, toleruje nezákonný vstup při přímém příchodu ze země pronásledování, zavádí pojem *zjevně odůvodněné žádosti*, zavádí instituci uprchlických poradců.

Odděluje uprchlickou agendu i institučně zřízením Spolkového azylového úřadu, jemuž ukládá zabezpečení zvláště kvalifikovaných a informovaných pracovníků k provádění řízení v první instanci.

Klíčovým pojmem nových právních úprav je pojem *bezpečné země* - a to jednak jako charakteristika výchozí země, z níž žadatel přichází, jednak jako charakteristika poslední průchozí země. Tento pojem bývá zpochybňován poukazem na to, že vlastně zavádí teritoriální výhradu k uplatnění Ženevské úmluvy o uprchlících, zpochybňuje individuální povahu azylového řízení i zásadu *non-refoulement*. Z hlediska mezinárodního práva však lze na tyto námitky odpovědět tím, že koncept bezpečné země původu vychází z vyvratitelné domněnky, proti níž se žadatel může bránit. Pojem „bezpečné azylové země“ lze opřít i o znění Ženevské úmluvy o uprchlících, která v článku 31 mluví o „přímém příchodu“ ze země, kde se žadatel cítil ohrožen. Pojem „bezpečné azylové země“ („bezpečné třetí země“) je krokem ke společnému řešení azylových problémů v integrující se Evropě a podle našeho soudu napomáhá rozdělení břemen uprchlického problému (dle Freiové, 2).

Druhým klíčovým pojmem pro legislativní změny na poli uprchlictví je *dočasné útočiště*. Regionální válečné konflikty v přetvářející se Evropě produkují uprchlické vlny, které mají více nebo méně dočasný charakter. Lidé (převážně ženy a děti) prchají v krajní nouzi před násilím, zimou a hladem. Tyto situace řeší evropské státy zpravidla rozhodnutím vlád. Přesto panuje shoda v tom, že je třeba vytvořit pro tato řešení právní podklad. Formulace o dočasném útočišti vychází z doporučení výkonného výboru Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky.

Ještě mnoho měsíců před rozhodnutím vlády o poskytování dočasného útočiště kosovským uprchlíkům v České republice z dubna 1999 rozhodl ministr vnitra o zvláštní

ochraně žadatelů o azyl z této jugoslávské provincie. Azylová procedura byla u těchto osob přerušena a veškerá ochrana a materiální, zdravotní a sociální zajištění bylo garantováno. Plně tak byl respektován článek 33 Ženevské úmluvy v situaci standardního azylového řízení.

Usnesením vlády č. 378 o poskytování dočasného útočiště občanům Svazové republiky Jugoslávie z provincie Kosovo z 21. 4. 1999 přišlo v situaci stupňovaného násilí, etnických čistek a uprchlického exodu. Institut dočasného útočiště přitom vycházel - podobně jako před několika lety v případě Bosny a Hercegoviny - u doporučení čl. 19 (XXXI) EXCOM UNHCR. Uprchlíkům byla garantována péče a ochrana jako žadatelům o azyl, aniž by probíhalo azylové řízení. V mnohých ohledech byla tato ochrana a péče ještě vyšší a postavení kosovských uprchlíků výhodnější. Ministerstvu vnitra bylo uloženo zajistit těmto osobám potřebnou péči a koordinovat jejich přepravu na území ČR. Evakuační lety byly organizovány ve spolupráci Ministerstva vnitra, Policie ČR (imigrační skupiny), Armády ČR (poskytovala letadlo), Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) a Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). Dočasné útočiště garantovala vláda do 31. 12. 1999 s možností prodloužení v případě potřeby.

Dle údajů Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra bylo dočasné útočiště celkem poskytnuto 1 034 osobám. 812 osob bylo do ČR evakuováno, 29 osob přestoupilo z řízení o přiznání postavení uprchlíka, ostatní (193) osoby vstoupili na území ČR samostatně nebo v programu zdravotních evakuací.

K 27. 1. 2000, kdy se uskutečnil poslední repatriační let, bylo z dočasného útočiště repatriováno 826 osob, 184 humanitární střediska opustilo (svévolným odchodem 117), jedna osoba zemřela a 27 bylo dočasné útočiště k 31. 12. 1999 ukončeno (z nich 7 v této souvislosti požádalo o azyl).

Smluvní státy Ženevské úmluvy zahrnují dnes Severní i Jižní Ameriku, Austrálii a Nový Zéland, většinu Afriky, v Asii Izrael, Japonsko, Irán, Filipíny, Jemen a Čínu. V Evropě k Ženevské úmluvě přistoupily všechny demokratické státy, po pádu železné opony se připojují i země bývalého socialistického bloku.

Instituce, které jsou v těchto státech zodpovědné za udělování postavení uprchlíka, se liší zejména svým organizačním začleněním. Společným rysem tu je, že jde o instituce specializované, jak to také požaduje prováděcí výklad. Tyto instituce jsou

většinou podřízeny resortním ministrům (v Německu, Rakousku, Polsku a Finsku ministru vnitra, ve Francii ministru zahraničí, v Dánsku, Holandsku a Švýcarsku ministru spravedlnosti), ve Švédsku a Maďarsku jsou samostatné, v Itálii a Španělsku jde o meziministerskou komisi.

Podstatněji se liší systém zajištění žadatelů, resp. uprchlíků. Zpravidla spadají do odpovědnosti ministerstev spravujících sociální záležitosti. Ne všude je zaveden systém (státních) uprchlických středisek. Nejpodstatnějším rozdílem proti našemu uspořádání je masivní účast nevládního sektoru. Nevládní organizace spolupracují s vládou na smluvním základě a přebírají největší část úkolů v přímé péči o uprchlíky a v jejich integraci do hostitelské společnosti. Z mezinárodních institucí tohoto typu je třeba na prvním místě jmenovat Červený kříž, Mezinárodní Charitu a církevní organizace vůbec. Nevládních uprchlických organizací je ale velké množství, například ve Francii jich působí přes třicet, ve Švýcarsku přes padesát. Pružné a efektivní bývají svépomocné organizace různých uprchlických skupin.

Nevládní sektor zná také organizace specializované například na zdravotní problémy uprchlíků, na problémy tělesně postižených a podobně. Zvláštním případem jsou organizace, které poskytují uprchlíkům právní asistenci. Zkušenosti s nimi jsou různé - odtud si lze asi vysvětlit ustanovení rakouského azylového zákona, podle něhož instituce právních poradců je zaštitěna vládou a poradci sami jmenováni z členů advokátní komory.

Především díky účasti nevládního sektoru je v demokratických státech uprchlický problém chápán jako záležitost celé společnosti a konsensus v této věci se vytváří v nejširším základě. (Je neblahé, pokud z celého tohoto procesu referuje náš místní tisk převážně o extrémech a násilí - ať už jde o útoky skinheadů na ubytovny cizinců, nebo o akce radikálních církevních skupin, které v některých případech brání vyhoštění osob, u nichž je k tomu dán právní důvod)

Těžko rozpletnitelné klubko motivů a důvodů činí z uprchlíků strukturu propojenou mnoha vazbami a skutečně také některé problémy (integrace, dobrovolná repatriace) jsou většinou skupin společné.

Navíc se dnes války, státní i skupinový teror, bída a hlad odehrávají ve světě snadné komunikace a levné dopravy. Tlak na přistěhování do politicky stabilních a hospodářsky vyspělých zemí je jen logickým vyústěním těchto skutečností.

Přesto dnes můžeme rozlišit určité skupiny uprchlíků, jejichž meze je nezbytné respektovat, má-li naše řešení problémů mít racionální a systémový charakter.

Do **první skupiny** Freiová (2/17) zařazuje **uprchlíky**, kteří splňují kritéria daná Ženevskou úmluvou: prošli azylovým řízením a prokázali, že jejich strach z pronásledování z důvodů rasových, náboženských, politických apod. je odůvodněný. Požívají mezinárodní ochrany, je-li stát, který uznal jejich právo na postavení uprchlíka signatářem Úmluvy, má právo vydat jim mezinárodně platné uprchlické pasy, jejichž hlavním smyslem je ochrana před refoulementem.

Držitel mezinárodního uprchlického pasu nesmí být žádným takovýmto státem vydán do země, ze které uprchl. (Zásadu u výjimky z ní stanoví čl. 33 Úmluvy).

Do **další skupiny** bychom dle Freiové (2/17) mohli zařadit **zvláštní uprchlické kategorie**, kam patří především uprchlíci před násilím, dále uprchlíci v případě přírodních katastrof apod. Z hlediska přijímacího státu spadají do kategorie uprchlíků prima facie. Od uprchlíků uvedených v předchozím odstavci se liší tím, že jejich nouze je zřejmá na první pohled. Neprocházejí proto azylovými procedurami a limitujícím faktorem jejich pobytu je faktor časový. Podle doporučení Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, jim státy mohou poskytnout takzvané dosavadní útočiště.

Další kategorie přichozích spadají už spíše do **kategorie migrantů**, tedy vystěhovalců, resp. přistěhovalců.

Rozhodně je však třeba zdůraznit, že problém uprchlíků ve Smyslu Úmluvy je problémem individuálním, kde z hlediska přijímacího státu platí primát práva, politické ohledy jsou podružné. Pomoc uprchlíkům před násilím je záležitostí humanitární.

3.2 Zákon o azylu č. 325/1999 Sb., azylové řízení

Azylové řízení v České republice upravuje novela zákona o azylu číslo 325/1999 Sb., účinná od 1. 1. 2000, která podrobně upravuje podmínky vstupu a pobytu cizince, který projeví úmysl požádat Českou republiku o ochranu formou azylu na území České republiky a pobyt azylanta na území. Úprava se týká řízení o udělení azylu či jeho odnětí, práv a povinností účastníků řízení, azylových zařízení a působnosti Ministerstva vnitra a Policie České republiky v této oblasti státní správy.

Na počátku celého azylového řízení stojí prohlášení cizince o úmyslu požádat o azyl, ze kterého je zřejmé, že cizinec hledá v České republice ochranu před pronásledováním. Toto prohlášení provede cizinec při vstupu do České republiky na kterémkoliv hraničním přechodu. Nachází-li se cizinec již ve vnitrozemí, učiní své prohlášení v **přijímacím středisku** pro uprchlíky. Toto středisko se nachází ve Vyšních Lhotách na Frýdeckomístecku. U tohoto prohlášení se nevyžaduje písemná forma, postačující je ústní prohlášení. Po provedení nezbytných policejních úkonů je cizinec z hraničního přechodu dopraven do již zmíněného přijímacího střediska ve Vyšních Lhotách. Přijímací středisko slouží k dočasnému ubytování účastníka řízení o udělení azylu. U cizince je nejprve zjištěna jeho totožnost a provedena lékařská prohlídka. Poté je cizinci vydáno vízum k pobytu v České republice (vztahuje-li se na něj vízová povinnost) a průkaz účastníka řízení o udělení azylu. Po provedení těchto organizačních záležitostí je cizinec, který nemá v České republice zajištěno ubytování, přemístěn do **pobytového střediska**.

Pobytové středisko slouží k ubytování účastníka řízení do doby nabytí právní moci rozhodnutí udělení či neudělení azylu. Těchto středisek je v České republice osm - v Červeném Újezdě, Zastávce u Brna, Bělé-Jezové, Havířově, Zbýšově, Bruntále, Seči a Stráži pod Ralskem. Středisko v Bělé patří k nejstarším zařízením tohoto typu a letos uplynulo třináct let jeho existence.

Nyní se dostáváme k samotnému **řízení o azylu**, jak probíhá v České republice, jehož úkolem je prozkoumat odůvodněnost a oprávněnost cizincova prohlášení a v konečné fázi vydat rozhodnutí o přiznání či nepřiznání statusu uprchlíka v České republice. K **řízení o udělení azylu je příslušné Ministerstvo vnitra**. Azyl je udělen, zjistí-li se v průběhu řízení, že cizinec:

- a) je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, nebo
- b) má odůvodněný strach z pronásledování, a to z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo, v případě, že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního bydliště.

Pokud nejsou v řízení zjištěny tyto důvody, může být azyl udělen pouze **z důvodu humanitárního**.

Azyl však nelze udělit, i když budou zjištěny výše uvedené důvody, avšak je důvodné podezření, že cizinec, který podal návrh na zahájení řízení o udělení azylu

- c) se dopustil trestného činu proti míru, válečného trestného činu nebo trestného činu proti lidskosti ve smyslu mezinárodních dokumentů obsahujících ustanovení o těchto trestných činech,
- d) se dopustil před podáním návrhu na zahájení řízení o udělení azylu vážného nepolitického trestného činu mimo území, nebo
- e) je vinen činy, které jsou v rozporu se zásadami a cíly Organizace spojených národů.

Návrh na zahájení řízení o udělení azylu **se zamítne** jako zjevně nedůvodný, jestliže účastník řízení o udělení azylu

- f) uvádí pouze ekonomické důvody,
- g) úmyslně uvádí nesprávné údaje o své totožnosti nebo státním občanství a trvá na nich jako na pravých nebo tyto údaje odmítá uvést,
- h) žádá o udělení azylu pouze proto, aby unikl situaci všeobecné nouze
- i) v opakovaně podaném návrhu uvede obdobné důvody jako v návrhu předchozím,

- j) přichází ze státu, který Česká republika považuje za třetí bezpečnou zemi nebo bezpečnou zemi původu, nebude-li prokázáno, že v jeho případě nelze tento stát za takovou zemi považovat, nebo
- k) má více než jedno státní občanství a nevyužil ochrany některého ze států, jehož státní občanství má, neprokáže-li cizinec, že z výše uvedených důvodů nemohl této ochrany využít.

Rozhodnutí o udělení či neudělení azylu vydává Ministerstvo vnitra do devadesáti dnů ode dne zahájení řízení.

Na celé řízení o azylu dohlíží Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky. V začlenění uprchlíků do nové společenské role pomáhá státní integrační program. Součástí tohoto programu je i vytvoření předpokladů pro získání znalosti českého jazyka. Pro uprchlíky jsou pořádány bezplatné jazykové kurzy. Státní integrační program v oblasti zajištění trvalého bydlení se realizuje formou jednorázové nabídky bydlení osobě, již byl azyl přiznán.

Úroveň azylové politiky České republiky a péče o uprchlíky je z celoevropského hlediska hodnocena velice pozitivně. Je zřetelně vidět snaha státu pomoci této menšině, která se mnohdy ocitla ve velice tíživé životní situaci.

3.3 Novela zákona č. 325/1999 Sb. o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb. o Policii České republiky, ve znění zákona č. 2/2002 Sb., (zákon o azylu).

Dne 1. 2. 2002 nabyla účinnosti novela zákona č. 325/1999 Sb. o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb. o Policii České republiky, ve znění zákona č. 2/2002 Sb., (zákon o azylu). **Cílem** novely je dokončení harmonizace českého azylového práva s právem Evropské unie (zejména pokud jde o otázky nezávislé odvolací instance) a **řešení současné situace v oblasti azylu** v České republice (prudký nárůst počtu žadatelů, vstup do azylového řízení s cílem legalizace pobytu v České republice s možností zaměstnání, vstup do azylového řízení s cílem vyhnout se vyhoštění z území České republiky, využití vstupu do azylového řízení k nelegální migraci). Z těchto informací tedy vyplývá, že pomoc státu není vždy vyžívána těmi, kdo jí potřebují. Autor práce může ze své praxe potvrdit, že azylová pomoc je některými žadateli zneužita jako přestupní stanice na dlouhé cestě mezi nepříliš rozvinutými a ekonomicky nezajímavými oblastmi Afriky a Asie, a vysněným ekonomickým rájem západní Evropy.

4 Zneužívání azylového řízení

1) Mnozí z žadatelů o azyl své prohlášení podávají až po neúspěšném pokusu o překročení hranic našich západních sousedů a pobytu v uprchlických zařízeních tak využívají spíše k načerpání sil k novému pokusu zdolání stěny do zemi vysněných. Dobře přitom vědí, že vyslovením kouzelného slůvka AZYL, mají alespoň na určitou dobu zajištěnou potřebnou péči a střechu nad hlavou.

2) Jako další z mnoha příkladů, kdy byla azylová pomoc státu zneužívána mohou sloužit případy z minulosti, kdy se měli cizinci, kteří na hraničním přechodu projeví vůli požádat v České republice o azyl, dopravit do přijímacího střediska po vlastní ose. Policisté na hraničním přechodu cizince vybavili veškerými náležitostmi pro úspěšné absolvování cesty (přepravenka na vlak, mapa, texty v češtině pro případ pomoci z okolí), ale do přijímacího střediska dorazilo vždy jen malé procento žadatelů. Po těchto zkušenostech jsou žadatelé o azyl dopravováni do přijímacího střediska služebními dopravními prostředky.

3) Jiným příkladem může být situace, kdy se cizinec přicházející z bezpečné oblasti vydává za občana země, která je postižena např. občanskou válkou, diktaturou či porušováním lidských práv. Tomuto většinou předchází zničení svého oficiálního cestovního dokladu aby nemohla být okamžitě zjištěna pravá totožnost a země, ze které cizinec přichází.

Počet lidí, kteří žádají v České republice o azyl, neustále roste. V lednu 2001 jich bylo 1228, zatímco ve srovnatelném období roku 2000 a 1999 se počet pohyboval kolem šesti set. Naprostá většina z nich však skutečně pronásledována nebyla. Z 8787 žadatelů byla v roce 2000 žádost o azyl pouze ve 134 případech uznána jako oprávněná.

"Před deseti lety sem utíkali skuteční chudáci, lidé, kteří zachraňovali holý život, posílali k nám za prodej všeho majetku nejnadanější syny nebo dcery, aby alespoň oni přežili, protože zbytek rodiny čekala jistá smrt. Chodili jsme do rodin, pili s nimi čaj. Dnes se toho už neodvážím", říká jeden z pracovníků v uprchlickém táboře.

3a) Podle odhadů detektivů zhruba devět desetin zadržených zahraničních dealerů drog v Praze jsou lidé, kteří žádají o azyl a měli by se nacházet v některém z uprchlických táborů. Obdobné poznatky mají i jiné policejní útvary zabývající se krádežemi, přepadáváním, drobnými přestupky.

Scénář je velmi jednoduchý. Některé osoby z afrického kontinentu, které jsou u nás usídleny z dob totality a mají tu zřízeny firmy, zaletí jednou dvakrát do roka domů a vyberou si vhodné chudáky. Těm pak přesně popíšou, jak postupovat: na letišti zahodí pas a křičí azyl, azyl.

Obdobně postupují například Ukrajinci, jejichž bossové se velmi rychle naučili obejít vízovou povinnost budoucích otroků díky liberálnosti našeho azylového zákona.

Ti, jimž byla cesta zaplácena, samozřejmě udělají pro své pány doslova cokoliv. Předpokladem je ovšem legální možnost zařízení opustit. Ne na pár hodin, ale na měsíce. Samozřejmě s možností každé dva měsíce obnovit vízum.

Hodinu a čtvrt sleduji cvrkot před jedním z pobytových zařízení. Už po dvou minutách mého chození po parkovišti to začne. Z auta za dva miliony vystupuje pán v koženém kabátě. Zástup ustrašených Arabů už čeká. Jednoho z nich si boss odvádí po silnici dál a o čemsi spolu mluví asi deset minut. Instruovaná ovečka pak mluví se všemi ostatními. Kdepak je zítra potkám? V Praze? V Brně? Předmět podnikání je zřejmý: drogy.

K přepychovému autu s pražskou značkou přicházejí špatně oblečení Rumuni. Rumunsky rozumím. Jde o rozdělení žebračkových zón v Praze. Dále šťastlivci: jedna z rodin bude druhý den převezena do Nizozemska, další do Německa. Zkusmo. Pokud se to nepodaří, budou vráceni zpět a zažádají v ČR znovu o azyl.

Přijíždí jeep s libereckou SPZ. Vyklápí dvě dívky, jimž by chlap ani nepotřeboval kouknout pod sukně - ty sukně mají stěží deset centimetrů. Jdou se do pobytového zařízení naobědvat. Vyspí se a večer zpět na štreku.

Proříznutým otvorem na opačném konci areálu prostrkují Balkánci nadité tašky. Jaký je asi původ obsahu tašek, když "uprchlíci" nejdou přes hlavní bránu?

(Franzlová, O., Křič: Azyl, Azyl!)

Pro síť organizovaného zločinu se prostor střední Evropy stal strategicky výhodnou oblastí především díky nedokonalostem v právním řádu postkomunistických zemí i v jejich státní správě, chaotičnosti ekonomik přecházejících k tržnímu hospodářství a nedostatku zkušenosti v boji s tímto typem kriminality. Regulace pohybu osob zatažených do tohoto typu kriminality je otázkou vízové politiky. Speciální "režimy", nahrazující v minulosti víza systémem voucherů, pozvání apod., omezil pohyb běžných turistů, ale nezamezil přílivu problémové populace. Na druhou stranu zavedení viz nebrání cíleným humanitárním akcím.

4) Speciální kapitolou spojenou s uprchlíky je převaděčství přes hranice a napomáhání ilegálnímu pobytu cizinců (falšování dokladů, vízových štítků apod.). Tato specifická kriminalita v našem prostoru skutečně zasahuje i uprchlíky, z nichž mnohé láká perspektiva lepšího života v západní Evropě.

Je ovšem nutné si uvědomit, že spouštěcím mechanismem tranzitu přes naše území je ilegální trh práce v západní Evropě, tamější poměrně vysoký standard sociálního zabezpečení, jemuž se těší legální cizinci a z něhož ani ilegální cizinci nejsou zcela vylučováni, a v neposlední řadě soudržnost etnických menšin, které přitahují další příchozí.

Vágnerová (9/362) ve své publikaci Psychopatologie pro pomáhající profese, v kapitole věnované psychologické problematice emigrantů uvádí, že v České republice žije žadatel o azyl v některém z uprchlických táborů a nemůže se svobodně pohybovat. Tato informace však vychází ze staré právní úpravy pobytového režimu azylantů a neodpovídá současnému stavu.

„Účastník řízení hlášený k pobytu v některém z pobytových středisek ministerstva vnitra je oprávněn tato střediska opouštět. Opuštění tohoto střediska na dobu delší než 24 hodin je tento účastník řízení povinen ohlásit vedoucímu střediska. V oznámení musí uvést adresu, kde se bude zdržovat, délku pobytu mimo toto pobytové středisko,“ říká PhDr. Tomáš Haišman z ministerstva vnitra. Takto zní platný zákon. A praxe?

Dřívější zákon platný do roku 1998, požadoval souhlas majitele bytu, v němž chce azylant bydlet, cizinecká policie prověřila, že je tato skutečnost pravdivá. Teprve pak směl žadatel o azyl opustit tábor. Dnes je v zákoně pouze příznačná formulace je povinen oznámit.

Jinak řečeno, žadatel o azyl den před opuštěním tábora jenom oznámí, že jde pryč a uvede nějakou adresu. Nedávno jsme si to cvičně ověřovali. Ze zhruba dvou set lidí, kteří měli takzvané vycházky, se jich jen pět procent zdržovalo na adresách, jež uvedli, říká jeden z pracovníků cizinecké policie.

Všechna opatření jako například vízum vůči občanům Ukrajiny, se díky benevolentnosti azylového zákona naprosto míjejí účinkem. Pokud Ukrajinec na stavbě utrpí úraz, odveze jej někdo do tábora, kde se mu dostane bezplatné zdravotní péče. Tedy bezplatné pro něj a jeho zaměstnavatele.

"Každé dva měsíce vydáváme žadatelům o azyl nová víza. Denně přicházejí Ukrajinci a chtějí je hned. Proč? Zcela klidně mi do očí poté, co navštívili sociálku a pár kanceláří vedle a vyfasovali peníze jako nemajetní, řeknou, honem, honem, musím do práce!", říká jeden z mužů pracujících v pobytovém zařízení.

Na zneužívání vstupu do azylového řízení za účelem zaměstnání v České republice zareagovala změna zákona č. 1/1991 o zaměstnanosti: Povolení k zaměstnání nebude vydáno žadateli o udělení azylu po dobu jednoho roku ode dne zahájení řízení o udělení azylu. Nebude-li do této doby žádost o udělení azylu vyřízena, může být žadateli uděleno povolení k zaměstnání za podmínek uvedených v § 2 a zákona. Změna je platná od 1. 2. 2002.

Podle jednoho z vysoce postavených policistů Německo postupuje v případě takzvaných bezpečných zemí jinak. Žádost přijmout musíme, ovšem u zemí, kde neprobíhá válečný konflikt či prokazatelné etnické čistky, vyřizujeme žádosti velmi rychle a žadatele vrátíme nejpozději do měsíce zpět do země, z níž do SRN přišli. Tedy většinou do České republiky.

A u nás? Dle zákona platného do 31. 1. 2002 byla možnost řízení v první instanci teoreticky ukončit za devadesát dnů, u druhé instance lhůta stanovena nebyla. Šlo obvykle o měsíce až roky.

V případě, že je běženci jeho žádost o udělení azylu zamítnuta, měl by do třiceti dnů opustit území České republiky. Pokud však stihne do té doby podat žalobu k Vrchnímu soudu, musí mu vydat nové vízum na jeden rok. Po ten rok se může běženec volně pohybovat po území České republiky a v **místě bydliště požádat o sociální dávky, jež mu jsou vypláceny.**

Ani po definitivním zamítnutí své žádosti Vrchním soudem však běželec nemusí házet flintu do žita. Může totiž žádat o vízum za účelem tzv. strpění, pokud je nemocen apod. I pak mu cizinecká policie vystaví vízum na dobu nezbytně nutnou, kterou lze ze zákona prodloužit až na jeden rok.

Jestliže žadatel se svou žádostí neuspěl ani v druhé instanci, byl oprávněn znovu požádat o azyl. A tak to šlo stále dokola. "Někdy mi připadá, že si tady jen přehazujeme hromady papírů a házeme do koše miliony vybrané z peněz daňových poplatníků", komentuje situaci pracovník pobytového zařízení...

5 Jaké změny přinesla novela azylového zákona (č. 2/2002)?

Dne 1. 2. 2002 nabyla účinnosti novela zákona č. 325/1999 Sb. o azylu a o změně zákona č. 283/1991 o Policii České republiky ve znění zákona č. 2/2002 Sb., stanoví, že cizinec nemůže podat opakovanou žádost o udělení azylu v době kratší než **dva roky od pravomocného ukončení předchozího řízení**. V případě, že cizinec projeví úmysl podat opakovanou žádost v době kratší než dva roky, je i tento úmysl přezkoumán, avšak pouze v případě hodném zvláštního zřetele může ministerstvo tuto lhůtu prominout.

V případě zjevně neodůvodněných žádostí o azyl se provádí **tzv. zrychlené řízení**. V takovém případě musí být rozhodnuto nejpozději do 30 dnů ode dne zahájení řízení o udělení azylu.

Zjevně neodůvodněné žádosti jsou ty, v nichž žadatel například uvádí pouze ekonomické důvody, bez vážného důvodu uvádí nesprávné údaje o své totožnosti nebo svém státním občanství nebo tyto údaje odmítá uvést, žádá o udělení azylu pouze proto, aby unikl situaci všeobecné nouze, v opakovaně podané žádosti o udělení azylu uvede skutečnosti v zásadě shodné či obdobné jako v žádosti předchozí, anebo uvede skutečnosti jiné, které mu však byly nebo musely být známy již při podání předchozí žádosti o udělení azylu, přichází ze státu, který Česká republika považuje za třetí bezpečnou zemi nebo bezpečnou zemi původu, uvádí skutečnosti zjevně nevěrohodné, mohl nalézt účinnou ochranu v jiné části státu, jehož státní občanství má, (alternativa vnitřního útěku), s cílem ztížit zjištění skutečného stavu věci zničil, poškodil nebo zatajil svůj cestovní doklad či jinou důležitou listinu, anebo s tímto cílem předložil padělaný nebo pozměněný cestovní doklad či jinou důležitou listinu, nebo podal žádost o udělení azylu s cílem vyhnout se hrozícímu vyhoštění nebo vydání k trestnímu stíhání do ciziny, ačkoli mohl požádat o udělení azylu dříve.

Řízení o udělení azylu nemusí být **ukončeno** pouze **rozhodnutím** ve věci, ale také **zastavením řízení**. Ministerstvo vnitra řízení zastaví, pokud například žadatel o udělení azylu vzal žádost o udělení azylu zpět, dále jestliže se žadatel o udělení azylu

bez vážného důvodu opakovaně nedostavuje k pohovoru nebo neposkytuje informace nezbytné pro spolehlivé zjištění skutečného stavu věci a na základě dosud zjištěných skutečností nelze rozhodnout nebo když žadatel o udělení azylu v průběhu řízení neoprávněně vstoupil na území jiného státu nebo se o neoprávněný vstup na území jiného státu pokusil.

V žádosti o azyl, jejíž přesné znění je obsaženo v příloze zákona o azylu, ministerstvo vedle faktografických údajů o cizinci a jeho rodině zjišťuje důvody, které jej vedly k odchodu ze země. Celé řízení je vedeno v mateřském jazyce žadatele nebo s jeho souhlasem v jazyce, ve kterém je schopen se dorozumět. Náklady na tlumočnicka hradí stát. Zhruba po 14 dnech po provedení všech nezbytných úkonů je žadatel o azyl přemístěn do pobytového střediska, kde vyčkává rozhodnutí v prvním stupni. V průběhu této doby je s žadatelem proveden pohovor, který má blíže specifikovat důvody, jež byly uvedeny v žádosti o azyl. Pohovor patří mezi nejdůležitější úkony azylové procedury, neboť dává žadateli o azyl dostatečný prostor popsat své problémy a situaci v zemi původu. Ministerstvo vydá do devadesáti dnů ode dne zahájení řízení rozhodnutí ve věci. Nelze-li vzhledem k povaze věci rozhodnout v této lhůtě, může ji ministerstvo přiměřeně prodloužit. O prodloužení lhůty účastníka řízení bez zbytečného odkladu písemně vyrozumí.

Proti rozhodnutí Ministerstva vnitra lze v současné době podat opravný prostředek v Vrchnímu soudu v Praze prostřednictvím odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra.

V případě zamítnutí žádosti má cizinec povinnost upravit svůj pobyt na území ČR podle zákona o pobytu cizinců či vycestovat nebo požádat o repatriaci do země původu.

Cizinec, který byl zadržen a následně umístěn v záchytném zařízení pro cizince má právo učinit prohlášení o azylu (projevit úmysl požádat o azyl) nejpozději do 7 dnů ode dne, kdy byl o této možnosti policií informován. V případě, že tento úmysl projeví, je s ním řízení o udělení azylu vedeno přímo v záchytném zařízení pro cizince. Řízení o udělení azylu tedy není důvodem k propuštění z tohoto zařízení.

Sociologická pozorování charakterizují "ekonomického migranta" jako člověka (většinou muže) produktivního (většinou mladšího) věku, který přichází do vyspělé země sám, aby si buď přistěhoval rodinu později, nebo aby ji vůbec ponechal ve výchozí zemi a živil svým příjmem příbuzné doma.

Příchozí z bývalých socialistických států východní a jihovýchodní Evropy však představují v tomto smyslu poněkud jiný typ. Odcházejí z postkomunistických zemí v době, kdy tam vzniká perspektiva vybudování právního řádu. Většina z nich proto kritéria Ženevské úmluvy nesplňuje. Převládá u nich ztráta naděje v budoucnost své mateřské země. Přicházejí s rodinami, bezradní a většinou s malou perspektivou uplatnění.

6 Postřehy odjinud

6.1.1.1 Evropa se brání

Velká Británie radikálně omezuje příliv azylantů. I tuto zemi, stejně jako jiné státy Evropy, ekonomicky vyčerpávají neopodstatněné žádosti o azyl. Podle ministra vnitra Jacka Strawa je zapotřebí ostře rozlišovat mezi autentickými uprchlíky a ekonomickými emigranty.

V diplomatické dohodě napříč ostatními stranami připravují obdobná opatření i Německo, Belgie a další země. O doporučeních v tomto smyslu se bouřlivě jednalo na summitu EU v červnu 2001 v Göteborgu. Evropa již vypracovala seznam takzvaných bezpečných zemí, jejímž občanům jsou žádosti o azyl vyřizovány velice rychle. Prvotní návrh zněl vůbec nepřijímat žádosti o azyl z bezpečných zemí. Z důvodu, že budou levicové i pravicové vlády zleva i zprava obviněny z asociálnosti, rasismu a xenofobie, probíhala prvotní jednání o tomto choulostivém tématu tajně.

Podle institutu pro výzkum sociální politiky a populace při univerzitě v německém Bielefeldu přijde Německo jeden imigrant na 23 tisíc euro (cca 736 tisíc korun). Do Německa dorazí ročně až 400 tisíc uprchlíků!

Pro srovnání náklady na jednoho žadatele o azyl v České republice činí denně 350 korun. V této částce je zahrnuto stravování, ubytování a lékařská péče. K tomu patří ještě 12 korun kapesného pro dospělého, polovic pro dítě. Přizpůsobíme-li tyto údaje počtu uprchlíků žádajících v ČR o azyl, zjistíme, že invaze uprchlíků stojí českou státní pokladnu přibližně šest a půl milionu korun denně.

6.1.1.2 Unie začala brát otisky prstů azylantům

Když úřady některé země EU zamítly žádost o azyl, nebyla to pro odmítnuté žádná katastrofa. Stačilo se přesunout o zemi dále a zažádat si znovu. To však v průběhu ledna 2003 skončilo.

Od 15. 1. 2003 stačí unijním úřadům chvilka na to, aby zjistili, zda mají před sebou "prvožadatele", nebo osoby, které to už někde zkoušely. V Lucemburku totiž začala fungovat evropská databáze Eurodac, která bude schraňovat otisky prstů všech

žadatelů o azyl a také všech, kdo se pokusili dostat do unie protiprávně a byli zadrženi policií.

V očích unie je to jedna z cest k snížení výdajů na zdoluhavé vyřizování azylových žádostí (a také na ubytování či výživu těchto žadatelů). Ročně se podá v unii asi 400 tisíc žádostí o azyl a úřady odhadují že až 80 000 z těchto žádostí připadá na lidi, kteří už byli odmítnuti jinde v EU. Odmítnutí v jedné zemi EU přitom stačí, aby žadatel ztratil nárok na azyl kdekoli v EU.

Vyhledávání v Eurodaku stojí necelá tři eura na osobu. To je pakatel ve srovnání se stovkami či tisíci eur, které se utratí při běžném vyřízení jedné azylové žádosti nebo při odmítnutí jednoho žadatele.

Dosud trvalo týdny, než se přišlo na to, zda někdo neusiluje o azyl i přesto, že už mu byl azyl jednou zamítnut. Po celou tu dobu bylo nutné tyto lidi živit, ubytovávat, šatit, ale také platit úředníky, kteří se řízením zabývali. Nyní bude možné už za pár hodin zjistit, s kým mají úřady tu čest. V databázi sice nejsou žádné údaje o osobě žadatele, ani jeho jméno ne. Ale jsou tam otisky prstů. To stačí, aby úřady rozhodly, zda žádost posoudí, nebo zda ji rovnou odmítnou, protože uchazeč žádal o azyl jinde v EU.

Ovšem Eurodac už dnes nevystačí s tradičními metodami: červená či černá barva a podklad, na který se otiskne zabarvený prst. Na místo technologií z dob Sherlocka Holmesa nastupuje moderní technika: otisky budou v každé zemi EU snímat moderní skenery. Ty převedou obrázek papírných linií rovnou do elektronické podoby.

Eurodac je pomocník, ale mnoha lidem zkomplikuje život. A nejde jen o azylanty. "Těšit" se mohou také Dánové a Švýcaři. Ti první se na systému Eurodac nepodílejí, a tak se může stát, že příští vlny odmítnutých žadatelů zamíří k nim. Švýcarsko zase nepatří do unie, a tak i když někdo neuspěje se žádostí v EU, může se směle obrátit na úřady v Bernu.

To nehrozí Norsku nebo Islandu - i když obě země zůstávají mimo unii, jsou součástí unijního prostoru bez hranic a uplatňují i jeho pravidla.

6.1.1.3 Azylantí v Norsku

Ještě pře pár desítkami let bylo Norsko zaostalou a chudou zemí, která se vzpamatovávala ze staletí trvající nadvlády Dánů a Švédů. Díky ropě a plynu zbohatla a dnes patří k nejvyspělejší zemím. A také k hlavním cílům uprchlíků z celého světa.

- Počet žadatelů o azyl v Norsku dramaticky vzrostl. Jestliže jich v roce 1996 byly necelé 2000, loni to bylo už přes 15 tisíc lidí
- Nejvíce azylantů přichází z východní Evropy, Ruska a Balkánu.
- Prvních 24 českých Romů požádalo o azyl v roce 2000, o rok později to bylo 425 a do srpna 2002 už 176 žadatelů.
- Nejúspěšnější byli uprchlíci ze zemí bývalé Jugoslávie, Somálska a Ruska
- Největší počet norských občanství - 3000 - dostali v roce 2001 lidé z Bosny a Hercegoviny, následuje Jugoslávie, Somálsko a Vietnam.
- Velkou publicitu získala v létě 2001 vlna bulharských imigrantů, kteří do Norska přijížděli hromadně autobusy. Celkem jich bylo asi 9000. Drtivá většina jich byla vrácena zpět.
- Norsko se zároveň snaží do země lákat odborníky (počítačové experty, lékaře), jimž uděluje povolení k pobytu. Nejvíce jich bývá z Polska

Norsko už dávno není země, kde žijí jen potomci blondatých Vikingů. Stačí procházka jednou ze čtvrtí Osla, Grønladem: zdejší obchůdky s kebabem provozují většinou přistěhovalci z Blízkého Východu nebo z Afriky. Dostat azyl v Norsku je však čím dál těžší. "V posledních letech počet žadatelů o azyl dramaticky vzrostl. Museli jsme proto změnit azylový systém tak, aby pomohl těm, kteří skutečně na azyl mají právo, a rozpoznal ty, kteří přijeli hlavně s vidinou vyšších sociálních dávek", potvrzuje Kirsten Kyhreová z Norského ředitelství pro migraci, v reportáži o azylové proceduře v Norsku, publikované v deníku MF Dnes.

Dříve všichni žadatelé procházeli stejnou procedurou. Dnes se hned po jejich příjezdu norští úředníci snaží oddělit od ostatních azylantů ty žadatele, jejichž žádost je zjevně neopodstatněná. Zřídily se proto nové tranzitní tábory, kde tito lidé čekají ve zkráceném řízení na výsledek. Ten je v drtivé většině zamítavý.

"Samozřejmě, že všichni mají stejná práva na to, aby jejich případ byl řádně prošetřen, proto nejsou vráceni během hodiny. Také to neznamená, že ten, kdo je poslán

do tranzitního centra, už nemá šanci, že bude přeřazen do normálního azylového tábora", vysvětluje Kyhreová.

V Norsku nejčastěji dostávají azyl lidé z bývalé Jugoslávie, Somálska a Afghánistánu. Skupinou, která byla posuzována speciálně, byli kosovští Albánci, především pak rodiny s dětmi, které trpí válečnými traumaty.

Norština není pro žadatele o azyl povinná, ale pokud chtějí, mohou navštěvovat jazykové kurzy. Jiné je to v případě, že dostanou povolení k pobytu, pak je tu samozřejmě snaha je integrovat. "Je třeba aby znali nejen jazyk, ale měli rovněž ponětí o norské společnosti a jejím životním stylu", doplňuje Kyhreová.

6.1.1.4 V norském uprchlickém táboře

Uprchlíci v pobytovém středisku v Kostelci nad Orlicí se bouří. Prý je jim zima a mají hlad. Někteří kvůli tomu zahájili hladovku. Odpověď na otázku, jak vypadá život v táboře pro uprchlíky v nepoměrně bohatším Norsku nám přináší reportáž Johanny Grohové z uprchlického tábora v norském Lieru.

Vjíždíme na nádvoří uprchlického tábora Lier, který leží zhruba třicet kilometrů od hlavního města Oslo. Na rozlehlé betonové ploše si navzdory mizernému počasí hrají děti. S našedlými budovami někdejších kasáren kontrastují žluté a bílé stany, jež uprostřed nádvoří připomínají vojenské ležení. Uprchlíků hledajících útočiště je zde na severu totiž příliš mnoho (kapacita tábora je tři sta lidí). A tak nezbyvá než je ubytovat ve stanech.

U hlavního vchodu se objevuje náš hostitel, ředitel zdejšího tranzitního centra Harald Nettet. Je to drsný muž drsného vzezření. O svých svěřencích se vousatý obr vyjadřuje trochu bezcitně a vůbec se vymyká představě humanisty, který věnuje svůj život potřebným. Někdejší řidič nákladního auta je překvapivě otevřený a nezdráhá se obyvatelům tábora vzkázat, že pokud se jim u něho nelíbí, tak ať jdou tam odkud přišli.

"Toto je uprchlický tábor, žádný hotel. Mnozí nepochopili, že když žádají ochranu, musí se podřídit zdejším pravidlům, a ne že si budou diktovat vlastní," říká Harald Nettet. "Chtějí třeba auto, aby si mohli jezdit po okolí. Ale to nepřichází v úvahu." A poté dodává: "Ani mi to pak nemusíte říkat. Vím, že si na mě budou stěžovat, že jsem na ně tvrdý a že je to tady jako ve vězení."

Má pravdu. Uprchlíci se pak svěřují, že na něho volají rasisto nebo nacisto, ale před cizí návštěvou si to přece jen netroufnou.

Haraldova tvrdost je však i součástí psychologické hry. "Abych v táboře udržel pořádek, musím trochu pouštět na temperamentní přistěhovalce hrůzu," říká.

Mnozí azylanti si totiž neustále stěžují, jak hrozné jídlo jim tu servírují, že jim hned neobstarají vše, co žádají. "Nechutná jim prostá norská strava? No tak nic jiného nedostanou. Nic špatného jim nedáváme a stejně spoustu jídla vyhazují," odpálí stížnosti azylantů nekompromisně Nettet.

Jsou tedy zdejší uprchlíci jen samí nevděčníci, kterým se nikdo ničím nezavděčí? To jistě ne. Jsou to lidé na cestách, unavení nejistotou a strachem z návratu domů,

zklamání, že jejich představy o kouzelném Norsku jsou vzdáleny realitě. A jejich život ne a ne nabrat směr, který by si přáli.

Osazenstvo Lieru tvoří většinou uprchlíci z bývalých komunistických zemí. Najdou se tu Češi, Maďaři i Slováci, převažují však Rumuni, Moldavané či Bulhaři. Ani českých Romů už do Norska nejezdí tolik jako před dvěma lety. Tehdy jich do Osla záměřilo téměř pět set. Bylo to v době, kdy Velká Británie, nejoblíbenější cíl azylantů, zavedla v Praze na ruzyňském letišti kontroverzní imigrační kontroly, a Romové se začaly poohlížet po jiných zemích.

Loni zaznamenaly norské úřady už jed dvě stovky žadatelů s českým pasem. Asi se rozneslo, že zde zůstanou měsíc, maximálně dva a pak je stejně pošlou domů. Norské úřady prostě považují Česko za bezpečný stát, jehož občané nepotřebují ochranu jiné země. Přesto se lidé z úřadu pro imigraci českých žadatelů zkoumavě vyptávají, co všechno česká vláda dělá, aby zlepšila životní podmínky Romů.

Uprchlícký tábor v Lieru je jen tranzitním místem. Žadatelé tu pobudou pár týdnů, maximálně tři měsíce. Pak jdou (ti šťastnější, kteří mají ještě naději) jinam, nebo se vrací (a to platí pro drtivou většinu) zpět do rodné země. Jednou tu dokonce měli celý Gruzínský symfonický orchestr, jehož členové požádali o azyl.

"Protože drtivá většina bude poslána zpátky, není důvod, aby se integrovali," říká k tomu šéf tábora Harald Nettet. Přesto nejsou obyvatelé tábora drženi za ostnatým drátem, jak je tomu třeba v podobných britských zařízeních. Každý smí areál na několik hodin opustit, ale musí to říci. I tak je každodenním společníkem azylantů nuda.

Ve společenské místnosti sice mohou hrát různé hry, ale většina jich raději sleduje norské programy v televizi, ač jim sotva rozumí. Mohli by se dívat i na satelitní programy, ale chybí přístupová karta. Jaksi se ztratila... A tak jim Nettet vymýšlí různé úkoly, které by je zabavily - opravují a lakují třeba staré venkovní lavice.

I když ho azylanti nemají rádi, je jedním z mála lidí, ke kterým se mohou utéct, když na ně dolehne beznaděj jejich životní volby. Koneckonců - mnozí z nich jsou tak trochu "notorici". Byli už v Německu, V Británii, pak půl roku ve Švédsku a nyní je to Norsko. Jedna taková rodina tu podle Nettetova byla dokonce třikrát. "Tihle lidé obvykle přemýšlejí jen o dnešku. A zítřek? Ten je ještě daleko," přehlíží svůj tábor Harald Nettet.

7 Praktická část bakalářské práce

V praktické části přinášíme statistické údaje o azylovém řízení v letech 1998 až 2002, publikované každoročně Ministerstvem vnitra. Údaje sledují počty žádostí o azyl za jednotlivé období, jednotlivé zastoupení státních příslušností v azylovém řízení, zastoupení a přírůstky žadatelů v procentech, počty kladně vyřízených žádostí v řízení o přiznání uprchlíka, počty zamítnutých a zastavených žádostí v řízení, složení žadatelů dle pohlaví atd. Z údajů je možno vypočítat, zda Česká republika hraje v jednotlivém období pro přichozí uprchlíky úlohu spíše tranzitní země či země cílové.

7.1 Rok 1998

V prvním sledovaném roce **1998** požádalo v České republice o přiznání postavení uprchlíka **4 086** osob z **56** zemí. Oproti minulým letem se jedná o více než dvojnásobný nárůst počtu žadatelů (v letech 1990 - 1997 přicházelo ročně průměrně 1 700 žadatelů). Až do září 1998 se průměrný měsíční počet žadatelů pohyboval kolem 170 osob. Od 1. října se však počet přichozích žadatelů výrazně zvýšil - na průměrně 846 za měsíc.

Toto zvýšení počtu žadatelů je charakterizováno:

- výskytem v ČR dosud málo frekventovaných zemí původu (Srí Lanka, Bangladéš, některé země Afriky)
- celkovým převládnutím žadatelů z Asie (dosud byly nejsilnějšími skupiny žadatelů z Bulharska, Rumunska a Arménie)
- naprostou dominanci žadatelů z Afghánistánu (jen za poslední měsíce přišlo 940 osob, zatímco od roku 1990 do září 1998 to bylo 1 031 osob)
- zvýšeným počtem svévolných odchodů, tedy předčasného ukončení řízení o přiznání postavení uprchlíka.

Nejpočetnější skupinu žadatelů (**31%**) tvořili občané **Afghánistánu**. Jejich počet se od roku 1997 zvýšil o 370% na 1 260 osob. Druhou nejpočetnější skupinou (**17%**) byli občané **Jugoslávie**, kterých do ČR přišlo 711 (více než dvacetinásobek množství z roku 1997), z toho 689 z provincie Kosovo. **9%** žadatelů tvořili občané **Srí Lanky**, jejichž počet narostl trojnásobně na 368 žadatelů. Dalšími zeměmi s větším než trojnásobným nárůstem žadatelů byly: **Nigérie, Kazachstán, Pákistán, Gruzie**. Desetinásobný nárůst počtu žadatelů byl zaznamenán u občanů **Turecka a Ghany**, dvacetinásobný u **Indie a Jugoslávie**. Za zcela nové země původu lze potom považovat

Sýrii (40 žadatelů) a Bangladéš (120 žadatelů). Z celkového počtu 8% žadatelů tvořili občané Iráku, jejichž roční počet se ukázal jako relativně stabilní: zvýšil se pouze o 11%.

Dlouhodobě nejvíce frekventovanými zeměmi původu v ČR jsou Bulharsko, Rumunsko, Afghánistán, Jugoslávie a Arménie. Počet žadatelů z Bulharska klesl od roku 1997 o 81% a zřejmě se stabilizoval na počtu 150 osob za rok. Stejně tak pokračoval dlouhodobý pokles žadatelů z Rumunska (počet žadatelů se snížil od roku 1997 o 83% na 27 osob za rok). Počet žadatelů z Arménie se sice zvýšil, ale celkově tvořil pouze 2% všech žadatelů. Z tohoto vývoje lze soudit, že se nejčastěji zastoupenými státními příslušnostmi žadatelů o přiznání postavení uprchlíka v ČR stávají Afghánistán, Jugoslávie, Srí Lanka, Irák a Indie. Evropské země jsou tedy v počtu běženců překonány zeměmi asijskými.

Složení žadatelů podle **pohlaví a věku** bylo velmi nevyrovnané: **72%** všech žadatelů tvořili **muži**, **28%** **ženy**. Nejpočetnější skupinou (27%) byli muži věkové skupiny 18-25 let (věk je udáván v době podání žádosti), dalších 23% tvořili muži mezi 26-40 roky. Další čtvrtinou žadatelů byli děti do 14 let, které přišli s rodiči. Zastoupení žen ve všech věkových skupinách bylo velmi nízké.

Česká republika je pro většinu žadatelů pouze tranzitní zemí v jejich cestě do západní Evropy. Lze tak usoudit z vysokého počtu tzv. svévolných odchodů, tedy předčasného a neohlášeného opuštění procedury řízení o přiznání postavení uprchlíka. Počet žadatelů, kteří zůstali v proceduře, postupem roku klesal. Zatímco ze žadatelů prvních devíti měsíců roku 1998 zůstalo v proceduře **35%**, z žadatelů, kteří přišli do ČR po 1. 10. 1998, jich zůstalo pouze **9%**.

7.1.1 Vydaná rozhodnutí v řízení o přiznání postavení uprchlíka - 1998

V roce **1998** bylo postavení uprchlíka přiznáno **78** osobám ze **16** států. Tato kladná rozhodnutí tvořila pouze 2,4% všech vydaných rozhodnutí. Téměř polovinu (45%) všech uznaných uprchlíků tvořily děti do 15 let, kladně vyřízených žadatelů s vlastní žádostí bylo 43. Poměr mužů a žen mezi přiznanými uprchlíky byl vyrovnaný (40 resp. 38).

Přehled přiznaných uprchlíků podle státní příslušnosti dokumentuje následující tabulka.

Státní příslušnost	Muži	Ženy	Celkem
Afghánistán	7	8	15
Konžská dem. republika	5	4	9
Ázerbajdžán	5	2	7
Bělorusko	4	3	7
Irák	4	2	6
bez st. příslušnosti	2	3	5
Ghana	0	5	5
Gruzie	0	5	5
Rusko	3	1	4
Tádžikistán	2	2	4
Bosna a Hercegovina	1	2	3
Vietnam	2	1	3
Libérie	1	0	1
Maroko	1	0	1
Nigérie	1	0	1
Súdán	1	0	1
Uzbekistán	1	0	1
Celkem	40	38	78

Tabulka č. 1

Zamítavých rozhodnutí bylo v roce 1998 vydáno 1 240, dalších 1 933 rozhodnutí se týkalo zastavení řízení o přiznání postavení uprchlíka; šlo tedy o rozhodnutí procesní, formální. Podmínky vydávání jednotlivých rozhodnutí stanovil Zákon o uprchlících č. 498/1990 Sb.

V roce 1998 bylo 106 osobám odňato postavení uprchlíka z důvodu udělení státního občanství České republiky. K 31. 12. 1998 žilo na území České republiky 1 463 uznaných uprchlíků.

Počty rozhodnutí v roce 1998	I. instance	II. instance	Obě instance celkem	% z celkového počtu rozhodnutí
Přiznáno	65	13	78	2,4
Zamítnuto	908	332	1240	38,1
Zastaveno	1 809	124	1 933	59,5
Celkový počet vydaných rozhodnutí	2 782	469	3 251	100

Tabulka č. 2

7.2 Rok 1999

V roce 1999 požádalo v České republice o přiznání postavení uprchlíka dokonce 7 219 osob. Od roku 1990 je to nejvyšší roční počet žadatelů a pokračuje tím trend výrazného nárůstu počtu přichozích osob, který začal na konci roku 1998. Oproti roku 1998 narostl počet žadatelů o 77% a měsíční počty přichozích osob se pohybovaly kolem 600. Od července 1990 do 31. 12. 1999 požádalo v ČR o přiznání postavení uprchlíka celkem 25 105 osob. Žadatelé roku 1999 tvoří 29% tohoto počtu.

Žadatelé o přiznání postavení uprchlíka byli státními příslušníky z 65 zemí světa, u 3 osob nebyla státní příslušnost zjištěna, 38 osob bylo bez státní příslušnosti. Nejvíce žadatelů přišlo z **Afghánistánu**, 32% (2 312 osob), 13% ze **Srí Lanky** (900 osob), 12% z **Indie** (887), 9% z **Jugoslávie** (přičemž 598 osob z celkových 622 bylo z provincie Kosovo) a 5% z **Iráku** (346 osob).

76% všech žadatelů pocházelo z Asie, 19% z Evropy, 4% z Afriky a 1% bylo bez státní příslušnosti. Zastoupení žadatelů z Asie se postupně zvyšuje od 5% v roce 1990, v roce 1998 poprvé tvořili více než polovinu všech žadatelů (66%). Na tomto zvýšení relativních i absolutních počtů se podílejí zejména žadatelé z Afghánistánu, kteří přicházejí do ČR již od roku 1990, ale jejich počty byly až do roku 1994 nízké, pohybovaly se kolem několika desítek.

Do roku 1997 byl zaznamenán mírný nárůst počtu žádostí a konec roku 1998 přinesl zlomový obrat k významné dominanci afghánských žadatelů (31% ze všech žadatelů), která pokračovala i v roce 1999. Druhou nejčastější státní příslušností byla Srí Lanka. Před rokem 1997 přicházeli tito žadatelé do ČR jen minimálně - celkem 63 osob. V roce 1997 to bylo 89 osob a nárůst od roku 1998 je opět strmý a každý rok několikanásobný: v roce 1998 přišlo 368 žadatelů a v roce 1999 900 osob. V konečném součtu všech žadatelů po roce 1999 jsou Srílančané pátou nejčastější státní příslušností žadatelů o přiznání postavení uprchlíka v ČR. Podobnou historii v ČR mají Indové: do roku 1997 přišlo 21 žadatelů, v roce 1998 to bylo 297 žadatelů a v roce 1999 již 887. Díky tomuto prudkému nárůstu se Indové staly osmou nejčastější státní příslušností žadatelů. Počet žadatelů z Jugoslávie se oproti roku 1998 snížil o 13%. Na počátku roku 1999 se počty žadatelů zejména z Kosova výrazně zvyšovaly, po ukončení válečného konfliktu pak příliv uprchlíků poklesl. Pro uprchlíky z Kosova bylo v ČR od dubna 1999 zřízeno dočasné útočiště. Iráčané začali přicházet do ČR již v roce 1990 a jejich počet se

postupně zvyšuje. Celkově jsou sedmou nejčastější státní příslušností žadatelů o azyl v ČR.

Největší nárůst počtu žadatelů oproti roku 1998 byl zaznamenán u žadatelů z Číny - až do roku 1998 jich v ČR požádalo o azyl 10 a v roce 1999 se jejich počet zvedl na 202. V roce 1999 přicházeli ve větší míře i žadatelé ze zemí, jejichž počty byly v posledních letech nízké. Například občané Pákistánu (223 osob), Sýrie (103), Turecka (108), Rumunsko (124), Rusko (244), Moldavsko (97). Z dříve frekventovaných států byl naopak zaznamenán pokles počtu žadatelů z Arménie a Nigérie. Dlouhodobě nejčastější státní příslušností žadatelů je stále Bulharsko.

Rozdělení žadatelů podle věku a pohlaví bylo velmi nevyrovnané: **84%** žadatelů s vlastní žádostí tvořili **muži**, **17% ženy**. Děti do 15 let v době podání žádosti bylo 17% nezletilých (do 18 let) celkem 24%. Největší skupinu žadatelů (32%) tvořili muži věkové kategorie 18-25 let, druhou nejsilněji zastoupenou skupinou byli muži ve věku 26-40 let (26% všech žadatelů). Zastoupení žen ve všech věkových skupinách starších patnácti let bylo velmi nízké.

I v roce 1999 se potvrdilo, že Česká republika je pro většinu žadatelů **tranzitní zemí** v další cestě na západ. Lze tak usoudit z vysokého počtu svévolných odchodů, tedy předčasného a neohlášeného opuštění řízení o přiznání postavení uprchlíka a uprchlického zařízení.

"Nejčastěji utíkají na jaře a v létě, většinou ve skupinách a někdy i s několikaměsíčními miminy. Stane se, že maminka na útěku porodí," říká jeden z příslušníků pohraniční policie, sloužící na česko-německém pomezí.

"Poznáte je na první pohled. Jsou tak zbídačení, že by je měl člověk politovat. Kolikrát nás sami vyhledají. I když se jim podaří utéci, obvykle je německá policie zadrží hned za hranicemi a vrátí do Čech. Většinou se u nich najde jízdenka z vlaku nebo jiný doklad, tím se prokáže, že přišli od nás."

Jeden z bývalých vedoucích pobytového střediska pro uprchlíky v Červeném Újezdu na Teplicku říká: " Mnoho utečenců se neustále zaměstnanců ptá, kde je Německo. Jsou zmatení, vůbec netuší, kde se ocitli. A dozvědí se, že patnáct kilometrů odtud." Vzpomíná jak jednou volala pohraniční policie, že chytili v noci člověka, který měl v kapse průkazku z tábora. "Jel jsem tam, prokázal se nějakým papírem a dostal pytlík s jeho věcmi. Byl tam kartáček na zuby a dvacet marek. Ten člověk s sebou víc neměl a já dodnes přemýšlím, co v tom Německu hledal. Byl to Íránec a neuměl ani jazyk. Při zpáteční cestě jsem se bál, že mi zdrhne. Řekl, že už dva dny nespál a tři dny nejedl a strašně se na ten Červeňák těší. Povídám mu, cos tam hledal. Že prý všichni říkají, v Německu je dobře, tady je to na prd..."

Do **26. 1. 2000** opustilo definitivně proceduru **75%** žadatelů. Lze očekávat, že toto číslo poroste zhruba až k 80 až 85%. Svévolné odchody se někdy opakují a žadatelé se do táborů často vrací. Největší míra svévolných odchodů byla zaznamenána u žadatelů z Číny, Srí Lanky, Indie, Bangladéše, Iráku a Afghánistánu. V řízení nejčastěji zůstávají žadatelé z republiky bývalého Sovětského svazu, Bulharska, Nigérie a Konžské demokratické republiky.

7.2.1 Vydaná rozhodnutí v řízení o přiznání postavení uprchlíka v roce 1999

Ve sledovaném období bylo v obou instancích řízeno 9 423 spisů a vydáno 9 695 správních rozhodnutí. Kladně bylo vyřízeno **80** žádostí, zamítnuto 1 870 žádostí. V 7 154 případech bylo řízení zastaveno. Postavení uprchlíka bylo odňato 142 osobám. 444 správních rozhodnutí bylo zrušeno. Dalších 6 825 žadatelů předčasně opustilo řízení o přiznání postavení uprchlíka tzv. svévolným odchodem (z toho 5 222 byli žadatelé z roku 1999). K 31. 12. 1999 bylo v řízení obou instancí 1 683 žadatelů.

V roce 1999 bylo v České republice přiznáno postavení uprchlíka 80 osobám z 19 zemí. Nejúspěšnější byli žadatelé z Afghánistánu (20 osob) a z Běloruska (11 osob). Polovinu ze všech uprchlíků tvořili děti a mladiství do 18 let věku (v době podání žádosti).

Státní příslušnost uznaných uprchlíků v roce 1999	Celkem
Afghánistán	20
Bělorusko	11
Jugoslávie	9
Bulharsko	7
Konžská dem. republika	5
Bosna a Hercegovina	4
Arménie	3
bez st. příslušnosti	3
Etiopie	2
Irák	2
Írán	2
Rusko	2
Uzbekistán	2
Vietnam	2
Čad	1
Ghana	1
Nigérie	1
Rumunsko	1
Turkmenistán	1
Ukrajina	1
Celkem	80

Tabulka č. 3

Počty rozhodnutí v roce 1999	I. instance	II. instance	Obě instance celkem	% z celkového počtu rozhodnutí
Přiznáno	52	28	80	1%
Zamítnuto	1139	731	1870	20%
Zastaveno	7038	116	7154	79%
Celkový počet vydaných rozhodnutí	8229	875	9104	100%

Tabulka č. 4

K 31. 12. 1999 žilo v ČR 1 232 osob s platným postavením uprchlíka.

7.3 Rok 2000

V roce 2000 požádalo v České republice o azyl **8 787** osob ze 64 zemí. Nejvíce žadatelů přišlo z **Ukrajiny** - 1 143 osob, které tvoří **13%** všech žadatelů. Druzí v pořadí jsou občané **Afghánistánu** - 1 121 osob (**13%** žadatelů). Počty občanů Ukrajiny rostly v roce 2000 každý měsíc a během prosince se stali Ukrajinci nejčastější skupinou žadatelů. Po třech letech tedy převýšili počty žadatelů přicházejících z Afghánistánu. Dalších **9%** žadatelů tvoří občané **Moldavska** (781 osob). **8%** žadatelů tvoří občané **Slovenska** (723 osob). Občané Slovenska začali ve velkých počtech žádat v ČR o azyl od března roku 2000 a i jejich příliv neustále pokračuje. Po **7%** žadatelů přišlo z **Indie** (646 osob), **Ruska** (627 osob) a **Vietnamu** (586 osob). V první čtvrtině roku 2000 nastal zřetelný obrat ve složení žadatelů podle státní příslušnosti: výrazně poklesly počty žadatelů z asijských zemí (Afghánistánu, Indie, Srí Lanky a Bangladéše) a zvyšuje se počet žadatelů přichozích z Evropy, ze Slovenska a stále častěji ze zemí bývalého Sovětského svazu (Ukrajina, Moldavsko, Rusko, Arménie).

Od 1. 1. 2000 požádalo o azyl 627 občanů Ruska, z nich bylo 270 Čečenců. Jejich řízení o azylu je v současné době upraveno tak, že se provádějí pohovory, ale vydávání rozhodnutí je pozastaveno.

Graf č. 1

7.3 Rok 2000

V roce 2000 požádalo v České republice o azyl **8 787** osob ze 64 zemí. Nejvíce žadatelů přišlo z **Ukrajiny** - 1 143 osob, které tvoří **13%** všech žadatelů. Druzí v pořadí jsou občané **Afghánistánu** - 1 121 osob (**13%** žadatelů). Počty občanů Ukrajiny rostly v roce 2000 každý měsíc a během prosince se stali Ukrajinci nejčastější skupinou žadatelů. Po třech letech tedy převýšili počty žadatelů přicházejících z Afghánistánu. Dalších **9%** žadatelů tvoří občané **Moldavska** (781 osob). **8%** žadatelů tvoří občané **Slovenska** (723 osob). Občané Slovenska začali ve velkých počtech žádat v ČR o azyl od března roku 2000 a i jejich příliv neustále pokračuje. Po **7%** žadatelů přišlo z **Indie** (646 osob), **Ruska** (627 osob) a **Vietnamu** (586 osob). V první čtvrtině roku 2000 nastal zřetelný obrat ve složení žadatelů podle státní příslušnosti: výrazně poklesly počty žadatelů z asijských zemí (Afghánistánu, Indie, Srí Lanky a Bangladéše) a zvyšuje se počet žadatelů přichozích z Evropy, ze Slovenska a stále častěji ze zemí bývalého Sovětského svazu (Ukrajina, Moldavsko, Rusko, Arménie).

Od 1. 1. 2000 požádalo o azyl 627 občanů Ruska, z nich bylo 270 Čečenců. Jejich řízení o azylu je v současné době upraveno tak, že se provádějí pohovory, ale vydávání rozhodnutí je pozastaveno.

Graf č. 1

V roce 2000 byl azyl udělen 134 osobám, neudělen 2 580 žadatelům a 4 165 žadatelům bylo řízení zastaveno. 148 azylantům azyl zanikl, 141 z důvodu udělení občanství České republiky.

Celkově vydal odbor azylové a migrační politiky v řízení o udělení a odnětí azylu 6 960 rozhodnutí. K 31. 12. 2000 žilo v ČR 1 192 azylantů a 5 022 žadatelů o azyl.

Počty rozhodnutí v roce 2000	I. instance	II. instance	Obě instance celkem	% z celkového počtu rozhodnutí
Přiznáno	88	46	134	1,9%
Zamítnuto	1746	834	2580	37,5%
Zastaveno	3821	344	4165	60,5%
Celkový počet vydaných rozhodnutí	5655	1224	6879	100%

Tabulka č. 5

Snížení počtu žadatelů státních příslušností, které považují Českou republiku spíše za tranzitní zemi k další cestě (jedná se o občany asijských zemí, zejména o žadatele ze záchytných zařízení pro cizince), vedlo ke snížení míry svévolných odchodů z azylových zařízení před ukončením řízení o udělení azylu. K 31. 12. 2000 opustilo definitivně řízení před vydáním rozhodnutí 32% žadatelů. Dalším důvodem snížení této míry je častý pobyt žadatelů na privátu - žadatelé neopouštějí bez ohlášení azylové zařízení, ale odcházejí rovnou na soukromé adresy.

7.4 Rok 2001

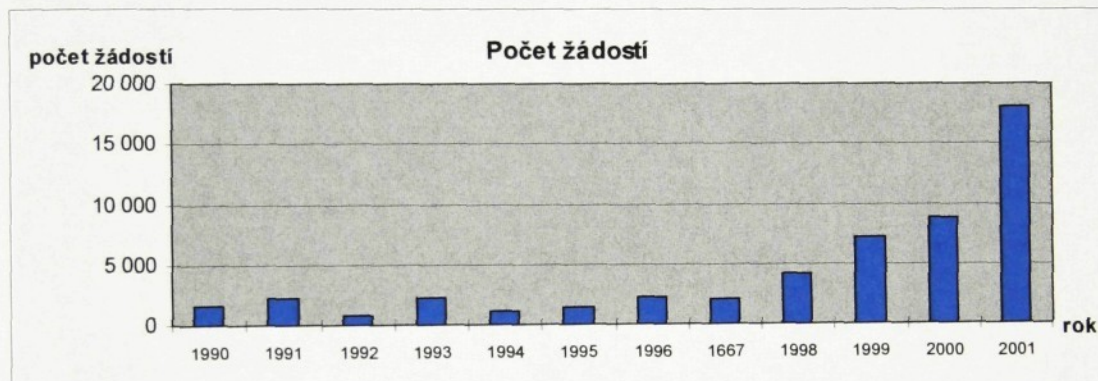
V roce 2001 požádalo v České republice o azyl 18 088 osob. Oproti roku 2000, kdy o azyl požádalo 8 878 osob, narostl počet žádostí o 106%. Ve srovnání s pouze mírným nárůstem počtu žádostí mezi lety 1999 a 2000 se jedná o velmi prudký přírůstek, způsobený zejména změnou azylové legislativy.

Celkem požádalo v ČR od roku 1990 o azyl 51 980 osob, tři čtvrtiny z nich po roce 1997.

rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1667	1998	1999	2000	2001
počet žádostí	1602	2226	841	2207	1187	1417	2211	2109	4085	7220	8788	18088
změna oproti předch. roku		39%	-62%	162%	-46%	19%	56%	-5%	94%	77%	22%	106%
% ze všech žádostí	3%	4%	2%	4%	2%	3%	4%	4%	8%	14%	17%	35%

Tabulka č. 6

Graf č. 2

Žadatelé roku **2001** tvoří **35%** všech dosavadních žadatelů o azyl v ČR, proto také jejich složení významně ovlivnilo celkové složení všech žadatelů o azyl. 59% žadatelů pochází z Evropy, 38% z Asie, 2% z Afriky. Již v roce 2000 tvořili občané evropských zemí polovinu žadatelů o azyl a toto procento se nadále zvyšovalo. Dominantní skupiny konce devadesátých let (Afghánistán, Srí Lanka, Bangladéš) ve statistikách ustoupili, poslední jmenovaná fakticky vymizela.

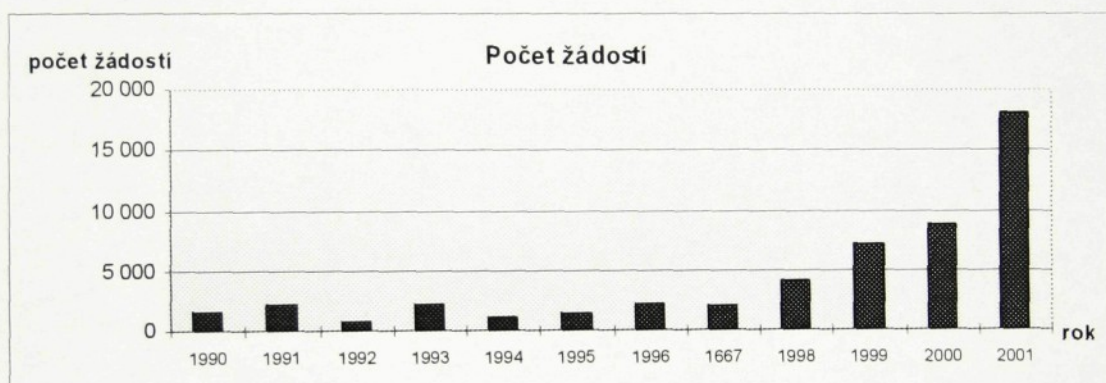
V roce **2001** byli nejvýznamnější skupinou občané **Ukrajiny**. O azyl požádalo **4 416** Ukrajinců, kteří tvořili **24%** všech žadatelů. **14%** žadatelů tvořili žadatelé z **Moldavska (2 453 osob)**, **10%** pak občané **Rumunska (1 848 osob)**. **8%** žadatelů přišlo z **Vietnamu (1 525 osob)**, **7%** z **Indie a Gruzie (1 304, resp. 1 290 osob)**, **6%** z **Arménie (1 021 osoba)**. Zatímco na počátku roku nejvýrazněji dominovali žadatelé z Ukrajiny, Moldavska, Rumunska a Vietnamu, v průběhu roku se zvýšilo významně zastoupení občanů Gruzie a Arménie. Motivem vysokého počtu žádostí o azyl většiny příslušníků jmenovaných skupin je pravděpodobně možnost v ČR **legálně pracovat**.

Celkem požádalo v ČR od roku 1990 o azyl 51 980 osob, tři čtvrtiny z nich po roce 1997.

rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1667	1998	1999	2000	2001
počet žádostí	1602	2226	841	2207	1187	1417	2211	2109	4085	7220	8788	18088
změna oproti předch. roku		39%	-62%	162%	-46%	19%	56%	-5%	94%	77%	22%	106%
% ze všech žádostí	3%	4%	2%	4%	2%	3%	4%	4%	8%	14%	17%	35%

Tabulka č. 6

Graf č. 2

Žadatelé roku 2001 tvoří 35% všech dosavadních žadatelů o azyl v ČR, proto také jejich složení významně ovlivnilo celkové složení všech žadatelů o azyl. 59% žadatelů pochází z Evropy, 38% z Asie, 2% z Afriky. Již v roce 2000 tvořili občané evropských zemí polovinu žadatelů o azyl a toto procento se nadále zvyšovalo. Dominantní skupiny konce devadesátých let (Afgánistán, Sri Lanka, Bangladěš) ve statistikách ustoupili, poslední jmenovaná fakticky vymizela.

V roce 2001 byli nejvýznamnější skupinou občané **Ukrajiny**. O azyl požádalo 4 416 Ukrajinců, kteří tvořili 24% všech žadatelů. 14% žadatelů tvořili žadatelé z **Moldavska (2 453 osob)**, 10% pak občané **Rumunska (1 848 osob)**. 8% žadatelů přišlo z **Vietnamu (1 525 osob)**, 7% z **Indie a Gruzie (1 304, resp. 1 290 osob)**, 6% z **Arménie (1 021 osoba)**. Zatímco na počátku roku nejvýrazněji dominovali žadatelé z Ukrajiny, Moldavska, Rumunska a Vietnamu, v průběhu roku se zvýšilo významně zastoupení občanů Gruzie a Arménie. Motivem vysokého počtu žádostí o azyl většiny příslušníků jmenovaných skupin je pravděpodobně možnost v ČR **legálně pracovat**.

Zatímco ještě v prvních měsících roku 2001 byl významný počet žadatelů z asijských zemí (mimo zemí bývalého Sovětského svazu), jejich počet postupně klesal a v hodnocení celého roku zaujímají Indie, Afghánistán, Čína, Srí Lanka a Irák (kromě Iráku dřívější naprosto dominující skupiny žadatelů) pouhý 14% podíl.

72% žadatelů podalo svou žádost v přijímacím středisku Vyšní Lhoty, což je dle zákona standardní místo pro podání žádosti o azyl. Čtvrtina žadatelů pak projevila úmysl požádat o azyl v záchytných zařízeních pro cizince (22% v zách. zařízení Balková a 3% v zách. zařízení Poštorná). V záchytných zařízeních pro cizince jsou umístěni cizinci, se kterými bylo zahájeno řízení o správním vyhoštění. Pro drtivou většinu z nich se žádost o azyl stává možností toto zařízení s omezením svobody opustit. 97% žadatelů z Číny projevilo úmysl požádat o azyl v záchytných zařízeních pro cizince, v případě občanů Indie se jednalo o 88% žadatelů, 82% Afghánců, 76% občanů Srí Lanky a 66% občanů Iráku.

U evropských žadatelů, popisovaných jako nejvýznamnější skupiny žadatelů, zaznamenáváme podstatně nižší zastoupení žádostí v záchytných zařízeních pro cizince, více než tři čtvrtiny osob žádají o azyl v přijímacím středisku Vyšní Lhoty. 1% žadatelů (186 osob) požádalo o azyl ve věznici v době výkonu vazby nebo trestu.

V roce 2001 bylo zřízeno oddělení azylového řízení na letišti, které spravuje agendu účastníků řízení o udělení azylu na letišti, ve věznicích, vazbách a po nabytí účinnosti novely zákona o azylu i v záchytných zařízeních pro cizince.

V roce 2001 byl azyl udělen 83 osobám, z toho 75 v první instanci. Oproti roku 2000 klesl počet udělených azylů o 50. Azyl byl udělen 25 občanům Běloruska, 10 občanům Íránu, 9 občanům Afghánistánu a Jugoslávie. Většina azylů byla udělena z důvodu sloučení rodiny a z humanitárních důvodů, 30 osobám byl udělen azyl z důvodů pronásledování. Azyl nebyl udělen v 7 033 případech (6 019) v první instanci) a řízení bylo zastaveno u 9 559 osob (8 985 v prvním stupni). 2 083 žadatelů vzalo svou žádost zpět.

K 31. 12. 2001 bylo aktuálně platných 1 283 azylů, v řízení o azylu bylo 11 635 žadatelů o azyl. 70% žadatelů žilo na soukromých adresách, 30% v azylových zařízeních.

7.5 Rok 2002

V roce **2002** požádalo v České republice o azyl **8 480** osob ze 65 zemí. Oproti roku 2001 se počet žadatelů o azyl snížil o 53%. Tohoto snížení bylo dosaženo zejména aplikací novely zákona o azylu, která vstoupila v platnost dne 1. 2. 2002.

Nejvíce žadatelů přišlo z **Ukrajiny** - **1 673** osoby, které tvoří **20%** všech žadatelů. Druzí v pořadí jsou občané **Vietnamu** - **891** osoba (**11%** žadatelů). Dalších **10%** žadatelů tvoří občané **Slovenska** (**843** osoby), **9%** pak jsou žadatelé z **Moldavska** (**724** osoby), **8%** žadatelů pochází z **Gruzie** a **7%** z **Ruska** (678 a 628 osob), **6%** žadatelů přišlo z **Číny** (**511** osob) a **5%** z **Arménie**.

Složení žadatelů na prvních místech nejčastějších státních příslušností i jejich procentuální zastoupení je již několik měsíců stabilní. V roce 2002 se proporce žadatelů podle státních příslušností na prvních deseti místech mění jen minimálně. Výjimkou jsou slovenští žadatelé o azyl. V červnu byli jedenáctou nejčastější státní příslušností žadatelů o azyl v ČR, v současnosti jsou na třetí pozici. V posledních třech měsících také začaly narůstat počty žadatelů z Ruska, a naopak klesají počty žadatelů z Gruzie a hlavně z Arménie.

V roce **2002** byl azyl udělen **98** osobám. K 31. 12. 2002 žilo v ČR 1 322 azylantů a 10 627 žadatelů o azyl, z toho 5 587 osob v řízení prvního stupně, 1 627 v řízení druhého stupně, 3 413 v odvolacím řízení (podle novely zákona o azylu se podává opravný prostředek proti prvostupňovému rozhodnutí k Vrchnímu soudu).

8 Vyhodnocení hypotéz

Zopakujme obě hypotézy předložené v zadání této práce:

1) Domnívám se, že možnost požádat o azyl v České republice není využívána pouze cizinci, kteří jsou ve své mateřské zemi pronásledováni z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické přesvědčení.

2) Předpokládám, že Česká republika není vždy cílovou zemí pobytu osob, kteří v ní žádají o azyl.

8.1.1 K první hypotéze

Analýzou dokumentace odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra o žadatelích o azyl v České republice, byla potvrzena naše první hypotéza o tom, že možnost požádat o azyl v České republice, není využívána pouze cizinci, kteří jsou ve své mateřské zemi pronásledováni z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické přesvědčení. Bylo zjištěno, že drtivá většina žadatelů o azyl v České republice vstupuje do azylového řízení s cílem **legalizace pobytu** v České republice s možností **zaměstnání, vyhnutí se vyhoštění** z území České republiky, **nelegální migrace** do České republiky.

8.1.2 Ke druhé hypotéze

Odpověď na otázku, zdali je Česká republika cílovou zemí pobytu osob žádajících v ní o azyl, není jednoduchá. Do konce roku **1999** byla Česká republika pro většinu žadatelů převážně **tranzitní zemí** v jejich cestě do západní Evropy. Lze tak usuzovat z vysokého počtu tzv. svévolných odchodů, tzn. předčasného a neohlášeného opuštění procedury řízení o přiznání postavení uprchlíka.

Do **26. 1. 2000** opustilo definitivně proceduru **75%** žadatelů. Lze očekávat, že toto číslo poroste zhruba až k 80 až 85%. Svévolné odchody se někdy opakují a žadatelé se do táborů často vrací. Největší míra svévolných odchodů byla zaznamenána u žadatelů z Číny, Sri Lanky, Indie, Bangladéše, Iráku a Afghánistánu. V řízení nejčastěji zůstávají žadatelé z republik bývalého Sovětského svazu, Bulharska, Nigérie a Konžské demokratické republiky.

Snížení počtu žadatelů státních příslušností, které považují Českou republiku spíše za tranzitní zemi k další cestě (jedná se o občany asijských zemí, zejména o žadatele ze záchytných zařízení pro cizince), vedlo ke snížení míry svévolných odchodů z azylových zařízení před ukončením řízení o udělení azylu. K **31. 12. 2000** opustilo definitivně řízení před vydáním rozhodnutí **32%** žadatelů.

Z předchozí obsahové dokumentace můžeme konstatovat, že od roku **2000** se Česká republika stává pro většinu žadatelů zemí **cílovou**. Velký podíl na této změně, má kromě již citovaných skutečností také zavedení vízové povinnosti s většinou zemí bývalého Sovětského svazu (Ukrajina, Rusko, Moldavsko), jejíž občané dominují v počtech žadatelů o azyl v České republice. Tento trend pokračuje do současnosti. Můžeme říci, že Česká republika se stává pro žadatele o azyl zemí konečnou.

9 Závěr

Důsledky pobytu cizinců znamenají ohrožení zvenčí, zpochybnění vlastních civilizačních pravzorů znamená ohrožení zevnitř. Pohostinnost vůči cizincům je kulturní hodnotou, která prostupuje civilizace bez ohledu na jejich politické či náboženské uspořádání. Po staletí tvoří jednu z konstant skutečně lidského chování. Narušit tento základní civilizační pravzor je vždy riskantní.

Lze říci, že demokratické státy si napětí mezi tímto dvojím typem uvědomují. Jejich opatření jsou zpravidla vyvážená, diferencovaná a opatrná. Chovají-li se takto státy se stabilizovanými demokratickými institucemi, tím větší pozornost je nutná v zemi, která se v brzké době hodlá stát plnohodnotným partnerem těchto zemí.

10 Seznam informačních pramenů

1. Franzlová, O.: Křič: Azyl, azyl! In: Magazín Práva, 19. 5. 2001
2. Freiová, M. (1993): Uprchlická otázka a my, Občanský institut, Praha
3. Grohová, J.: Norsko se potýká s přívalem azylantů, ale uspět není snadné, In: MF Dnes, 28. 1. 2003
4. Grohová, J.: Tohle je uprchlický tábor, žádný hotel, In: MF Dnes, 28. 1. 2003
5. Mocek, M.,: Unie začala brát otisky prstů azylantům In: MF Dnes, 16. 1. 2003
6. Stieberová, E., : Kde končí útky, In: SD Magazín, 2.-3. 2. 2002
7. Úmluva o právním postavení uprchlíků (tzv. Ženevská konvence) a Protokol týkající se právního postavení uprchlíků - ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí 208/1993 Sb.
8. URL: <http://www.internet.bb/uprchlici/inqex.html>
9. Vágnerová, M.(1999): Psychopatologie pro pomáhající profese, Portál, Praha
10. Zákon č. 1/1991 Sb. o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 325/1999 Sb. o azylu a o změně zákona č. 283/1991 o Policii České republiky ve znění zákona č. 2/2002 Sb.
12. Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 140/2001 Sb.
13. Zákon č. 498/1990 Sb., o uprchlících.